

TAMPEREEN YLIOPISTO

Antti Tuominen
KULTAKOURA VAI YMPÄRISTÖKRIMINAALI?
Kehysanalyysi median suhtautumisesta Pekka Perään

Journalistiikan pro gradu -tutkielma
Toukokuu 2017

TAMPEREEN YLIOPISTO

Viestintätieteiden tiedekunta	
Antti Tuominen	
Kultakoura vai ympäristökriminaali? Kehysanalyysi median suhtautumisesta Pekka Perään	
Journalistiikka	Pro gradu -tutkielma
Toukokuu 2017	Sivumäärä – 61 s. + 1 liitesivu
Pro gradu -tutkielmani tarkastelee sitä, millaisen kuvan suomalainen media antaa Talvivaaran kaivoksesta ja sen omistajasta Pekka Perästä. Työssä etsin vastausta kysymykseen: Millainen asema journalistissa esityksissä annetaan Pekka Perälle Talvivaaraa koskevien kiistojen ratkaisijana? Tutkielma on otteeltaan laadullinen tutkimus. Sen aineisto koostuu yhteensä 19 laajasta sanoma- ja aikakauslehtiartikkelista vuosilta 2005–2014. Erottelan aineistoa kehysanalyysin avulla ja tutkimuksessa on sovellettu uusvasemmistolaisista viestintäteoriaa ja teoriaa kehystämisestä. Olen eritellyt tekstejä kehysanalyysin menetelmin ja tutkinut, millaiseen valoon aiheeni asettuu eri kehysten valossa. Olen tutkinut, mitä teksteissä nähdään ongelmiksi, niiden syiksi ja millaisia ratkaisuja ongelmiin ehdotetaan. Olen myös tutkinut teksteissä käytettyjä metaforia, rinnastuksia ja aiheen kuvauksia. Aineistostani erottuu viisi kehystä: vaurauden-, korjauksen-, epäonnistumisen-, ympäristöuhan- ja vastakkainasettelun kehys. Kehyksestä riippuen Pekka Perä ja Talvivaara nähdään joko Kainuun työllisyyden pelastajana ja vaurauden lähteenä tai uhkana lähialueen vesistöille ja koko kaivosalan maineelle. Olen soveltanut työssä myös Daniel Hallinin ajatusta julkisuuden piireistä. Teorian mukaan valitessaan aiheita, toimijoita ja perusteluja julkisuuteen toimittajat hyväksyvät osan ajatuksista itsestään selvinä eikä niitä vastusteta jutuissa. Toiset ajatukset suljetaan liian outoina pois. Aineistoni perusteella Talvivaara-kirjoittelussa pidetään itsestään selvänä, että kaivostoiminta on luvallinen bisnes, kun sitä hoidetaan sääntöjen mukaan. Ajatus kaivostoiminnan tiukasta rajoittamisesta puolestaan suljetaan pois. Asiasanat – Keywords: Talvivaara, Pekka Perä, kehysanalyysi, julkisuuden piirit, objektiivisuus, uusvasemmistolaisuus, kriittinen joukkoviestintätutkimus, hegemonia	

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
2. Uusvasemmistolainen teoria viestinnästä: kiinnostuksen kohteena vallankäyttö ja sen yhteys kieleen.....	4
3. Hegemonia, uutiset ja objektiivisuuden ihanne.....	8
3.1. Hegemonia, journalismi ja uutiset	10
3.2. Onko objektiivinen journalismi tasapuolista journalismia?	11
4. Suomen kuuluisin kaivos: Kainuun pelastajasta julkisuuden sylkykupiksi	16
5. Aineisto ja tutkimuskysymykset	18
5.1. Aineiston valinta.....	20
6. Metodina kehysanalyysi: vallankäyttöä ja hegemonisia viestejä etsimässä	23
7. Empiirisen kehysanalyysin tulokset.....	28
7.1. Vaurauden kehys: Kaivos on maakuntien lottovoitto	29
7.2. Ympäristöuhan kehys: Talvivaara vastaan luonto	33
7.3. Vesi valtaa kaivoksen, mutta asiat saadaan kuntoon: Korjauksen kehys.....	36
7.4. Kaivoksella on mokattu: Epäonnistumisen kehys	41
7.5. Kaivos jyrää marjametsän: Vastakkainasettelun kehys.....	45
7.6. Yhteenveto kehyksistä	47
8. Johtopäätöksiä	50
Lähteet	59
Liite: Tutkimusaineisto.....	62

1. Johdanto

Talvivaaran kaivos on ollut suomalaisen median kestoaihe vuosikausia ja kaivoksen perustaja Pekka Perä on ollut mediahuomion polttopisteessä pitkään. Vuonna 2007 Perä pääsi kertomaan, kuinka Talvivaaran tuottamalle nikkelille on miltei rajattomat markkinat ja kaivoksella tarvitaan työvoimaa enemmän kuin sitä tahtoo löytyä (Helsingin Sanomat 28.10.2007). Vuonna 2012 sattuneen suuren vesionnettomuuden jälkeen Perä joutui selvittämään julkisuudessa, ettei hänellä ole tietoa siitä, miten jätevedet vaikuttavat luonnontilaan pitkällä aikavälillä (Helsingin Sanomat 29.11.2012).

Median suhtautuminen Pekka Perään näyttää vaihtelevan sen mukaan, miten kaivoksella menee. Kun kaivos alkuvuosinaan vaikutti olevan lupaava työllistäjä, toimittajat tyytyivät epäilemään korkeintaan sitä, toimiiko uusi metallinkeräystekniikka kuten yhtiö oli luvannut. Kun ympäristö- ja rahahuolet alkoivat kasaantua, media näytti kääntävän kelkkansa ja kaivoksen ongelmat tuntuivat personoituvan toimitusjohtaja Pekka Perään. Kainuun pelastajasta tehtiin syntipukki, joka saastutti luontoa ja tuhlassi veromaksajien rahaa. (Tiainen, Sairinen ja Mononen 2014, 11; Talouselämä 34/2014)

Mutta onko Talvivaara-kirjoittelun muuttunut sävy ongelma? Vai johtuuko uutisoinnin muutos yksinkertaisesti siitä, että toimittajat ovat pyrkineet seuraamaan tiiviisti tapahtumia Talvivaaran ympärillä ja välittämään tietonsa yleisölle, kertomaan faktat ottamatta kantaa kaivostoiminnan oikeutukseen? Tämä sopisi perinteiseen käsitykseen toimittajasta totuuden peilinä, jonka tehtävänä on kertoa yhteiskunnan tapahtumista. Näkemyksen mukaan media vain raportoi todellisuudesta, ei itse luo sitä. (Hallin 1986, 5–6) Lähtökohta sopii kuitenkin huonosti tähän työhön, koska pyrin seuraamaan niin kutsuttua kriittistä tutkimusperinnettä. Tutkimussuunta korostaa ajattelumallia, jonka mukaan media ei pelkästään kuvaa ulkoista todellisuutta vaan on itse osa todellisuutta ja muokkaa sitä. Media luo mielikuvia siitä, miten asiat maailmassa ovat. (Horsti 2005, 25)

Kriittinen tutkimusperinne näkee journalismin tilana, jossa käydään kamppailua siitä, millaisia määrittelyitä yhteiskunnallisista kysymyksistä puhuttaessa käytetään. (Horsti 2005, 45–47)

Hall, Chas, Critcher, Jefferson, Clarke ja Roberts (1978, 57–60) ovat sitä mieltä, että media tulee tukeneeksi vakiintuneita, hegemonisia ajattelumalleja asettamalla käyttämänsä tietolähteet hierarkkiseen järjestykseen. Heidän mielestään toimittajat käyttävät toistuvasti tietolähteinään niin kutsuttuja virallisia lähteitä, esimerkiksi taloudellisen ja poliittisen eliitin jäseniä. Poliitikot tai toimitusjohtajat pääsevät esittämään oman versionsa ja selityksensä asioista huomattavasti useammin kuin vaikkapa tavallinen kaivostyöntekijä. Tästä seuraa, että uutisissa toistuvasti näkyvät tahot luovat hallitsevan määritelmän tilanteesta. (emt.) Talvivaara-uutisoinnissa Pekka Perä oli keskeinen hahmo, ja haluan selvittää, miten Pekka Perä on saanut äänensä kuuluviin suomalaisessa mediassa, millä tavoin hänen määrittelynsä Talvivaaran tilanteesta on tuotu esiin, miten nuo määritelmät ovat ajan mittaan muuttuneet ja miten niitä on mahdollisesti haastettu.

Yhteiskunnallisen vallan ja joukkotiedotuksen monimutkainen ja herkästi muuttuva suhde on kiinnostanut tutkijoita pitkään. Vietnamin sodan mediajulkisuutta tutkinut Daniel Hallin (1986) tulkitsee, että Yhdysvaltojen mediajätit tukivat valtion sotaponnisteluja, kunnes eliitin ja kansan mielipiteet kääntyivät sotaa vastaan. Media siis oli vallitsevan järjestelmän ja sen edustaman, hallitsevan ajattelutavan tukena, mutta ei loppuun saakka vaan se kääntyi poliittista eliittiä vastaan. (emt., 8–10, 174–180) Miksi puolueettomaan tiedonvälitykseen pyrkivät mediat toimivat näin kaksijakoisesti? Todd Gitlin (2003, 6–7) löytää selityksen median tavasta kehystää asioita. Toimittajat koostavat uutisensa loputtomasta tietomäärästä ja tässä työssä kehystäminen on työkalu, jonka avulla asiat voi laittaa tärkeysjärjestykseen, nostaa toiset aiheet esiin ja sysätä toiset syrjään. Mutta kehysten sisään pääsevät lähinnä ne aiheet, joita yhteiskunnassa jo ennestään pidetään tärkeinä. (emt., 271)

Gitlinin ja Hallinin tutkimukset luetaan osaksi niin kutsuttua uusvasemmistolaista joukkoviestintätutkimusta. Suuntaus on perinteisesti ollut kiinnostunut itseään neutraalina ja riippumattomana pitämän uutisjournalismin suhteesta yhteiskunnalliseen valtaan. Myös oma tutkimukseni nojaa tähän perinteeseen. Suuntaus korostaa sitä, että ideologia eli yhteiskunnassa vallitsevien arvojen ja uskomusten järjestelmä voi välillisesti vaikuttaa joukkotiedotuksen sisältöihin. Ideologia koettaa pysyä voimassa hegemoniaksi kutsutun järjestelmän avulla. (Pietilä 1997, 249–257, 270–276) Hegemonia ikään kuin houkuttelee muut yhteiskunnalliset ryhmät tukemaan valtuokan ideologiaa ja vakiintuneita ajattelutapoja. Hegemonia pyrkii viestimään, että nykyinen järjestelmä on hyvä, pysyvä, luonnollinen ja eduksi

kaikille. (Gitlin 2003, 253; Koivisto & Uusitupa 1989, 66, 70–73). Williamsin [1973] mukaan hegemonia on käytäntöjen ja oletusten kokonaisuus, joka määrittelee useimmille ihmisille sen, mistä yhteiskunnallisessa todellisuudessa on kyse (ks. Gitlin 2003, 10).

Talvivaaran tapauksessa Pekka Perä on pyrkinyt toistamaan hegemonista viestiä. Perä on kertonut julkisuudessa, että hänen johtamansa yhtiö on kaivosalalla suvereeni ja kykenevä toimija ja Talvivaara pystyy ratkomaan tuotanto-, ympäristö- ja rahoitusongelmansa ja tuomaan lisäksi Suomeen verotuloja ja työpaikkoja. Perän perusväite on ”kyllä tämä tästä”, kaivos kyllä selviää, kunhan tuotanto saadaan taas kuntoon ja sateet taukoavat. (ks. Talouselämä 17/2012; Talouselämä 43/2012)

Uusvasemmistolaisessa joukkoviestinnän tutkimuksessa väitetään, että journalismi olisi helposti johdateltavissa. Talvivaara sai palstametreittain positiivista julkisuutta maan tärkeimmissä lehdissä niin kauan, kun kaivos näytti tuovan syrjäseuduille työtä ja vaurautta. Kun lupaukset valuivat jäteveden mukana Kainuun maastoon, media oli syyttämässä ongelmista samaa kaivosta, jota se oli muutama vuosi sitten ylistänyt. Yritän tässä työssä saada selville, miten Talvivaaraa ja Pekka Perää koskevan mediakirjoittelun kehukset ovat muuttuneet ja miten nämä kehysten muutokset näkyvät. Pyrin selvittämään, haastetaanko suomalaisessa journalismissa Pekka Perän hegemonisia näkemyksiä Talvivaaran tilanteesta.

Aloitan tutkimukseni tarkastelemalle sitä, millaisia ajatuksia yhteiskunnasta ja joukkoviestinnästä niin kutsutut uusvasemmistolaiset tutkijat ovat esittäneet. Luvussa kolme esittelen hegemonian käsitettä ja tarkastelen niitä keinoja, joilla hegemoniset ajattelutavat mahdollisesti pääsevät mediassa esiin. Luvussa neljä käyn läpi, millaista mediajulkisuutta Talvivaaran kaivos on Suomessa saanut ja miten kaivoksesta muodostui julkinen kiistanaihe. Luvussa viisi esittelen aineistoni ja perustelen, miksi olen rajannut aineistoni tietyllä tavalla. Luvussa kuusi esittelen, tutkimuskysymykseni ja analyysimenetelmäni. Luvuissa seitsemän ja kahdeksan esittelen työni tärkeimmät tulokset ja pohdintani siitä, millaista muuta tutkimusta aihepiiriini liittyen vielä voisi tehdä.

2. Uusvasemmistolainen teoria viestinnästä: kiinnostuksen kohteena vallankäyttö ja sen yhteys kieleen

Tutkin tässä työssä, millaisena joukkoviestinnän ja yhteiskunnallisen vallan suhde näyttäytyy. Joukkoviestintätutkimuksen oppihistoriassa yhteiskunnallisen vallan ja journalismin suhteesta kiinnostunutta tutkimuslinjaa kutsutaan uusvasemmistolaiseksi mediatutkimukseksi (Pietilä 1997). Uusvasemmistolaisia tutkijoita on kiinnostanut, millainen rooli medialla mahdollisesti on vallitsevan yhteiskuntarakenteen tukemisessa ja tuon rakenteen haastamisessa.

Uusvasemmistolaisuus eli huippuvuosiin joukkoviestintätutkimuksessa 1970-luvulla ja 1980-luvun alkuvuosina ja vaikutti erityisesti Britanniassa. Uusvasemmistolaisessa joukkoviestintätutkimuksessa huomiota kiinnitettiin ideologisiin, taloudellisiin ja poliittisiin voimiin, jotka muokkaavat joukkoviestintää. (Pietilä 1997, 40; 249–250)

Uusvasemmistolaiset tarkkailevat joukkoviestintää yhteiskunnallisten valtaerojen sekä näihin eroihin liittyvän eriarvoisuuden näkökulmasta. Uusvasemmistolaiset ovat kiinnostuneita ideologiasta, koska se nähdään yhteiskunnallisia suhteita tukevana tekijänä.

Uusvasemmistolaiset kuitenkin torjuvat perinteisen marxilaisuuden ajatuksen siitä, että ideologia automaattisesti heijastaisi porvarillisen luokan maailmankatsomusta. Samalla uusvasemmistolaisuus hylkää ajatuksen, jonka mukaan ideologia on väärää tietoisuutta, valtuokan tahallinen yritys peittää asioiden todellinen tila muilta luokilta. (emt., 253–256; 257)

Uusvasemmistolaisuuden piirissä on kehittynyt erilaisia näkemyksiä joukkoviestinnän ja ideologian suhteista. Omalle työlleni näistä suuntauksista merkityksellisin on kriittinen kulttuurintutkimus. Kriittisessä kulttuurintutkimuksessa huomion kohteeksi on otettu merkitykset, joilla ihmiset jäsentävät todellisuutta ja kommunikoivat toistensa kanssa. Kielessä asioille ei ole luonnollisia merkityksiä. Sen sijaan ryhmät käyvät kamppailua siitä, kuka nämä merkitykset saa määritellä. Tämä on ideologisen kamppailun ydin. Kriittisen kulttuurintutkimuksen keskeinen kiinnostuksenkohde on viestinten ja ideologian suhde. (Pietilä 1997, 270–276)

Kriittinen kulttuurintutkimus näkee, että ideologia ilmenee joukkona mielikuvia ja käsityksiä, joiden tarjoamissa kehyksissä ihmiset tulkitsevat ja ymmärtävät yhteiskunnallista elämää (emt.; Hall 1992, 274). Stuart Hall näkee, että yhteiskunnallisille asioille voi antaa useita merkityksiä ja tämän takia erilaisten merkitysten antaminen luo mahdollisuuden ideologiselle kamppailulle. Vallitsevaa ideologiaa on mahdollista vastustaa ja kamppailua käydään kielen kautta. Hallia ja muita kriittisiä kulttuurintutkijoita kiinnostaa prosessi, jonka avulla tietyistä yhteiskunnallisille asioille merkityksiä antavista diskursseista (puhetavoista) tulee hallitsevia. (Pietilä 1997, 270–274)

Kriittisen kulttuurintutkimuksen perua on ajatus niin kutsutuista ensisijaista määrittäjistä. Hall, Critcher, Jefferson, Clarke ja Roberts, Brian (1978, 57–60) näkevät, että niin kutsutut viralliset tahot, esimerkiksi poliittisen eliitin ja elinkeinoelämän edustajat, pääsevät usein määrittelemään ensimmäisenä ne käsitteet, joilla jostain ilmiöstä puhutaan julkisuudessa (emt.). Hallin ja kumppaneiden mukaan viralliset tahot ovat tällaisissa tapauksissa asioiden ensisijaisia määrittäjiä. Jos kertaalleen luodut asianmäärittelyt pääsevät hegemoniseen asemaan, muidenkin julkiseen keskusteluun osallistuvien on keskusteluun osallistuessaan otettava jollain tavalla huomioon ne asianmääritykset, jotka ensisijaiset määrittelijät ovat ovat päässeet luomaan. (emt.; Horsti 2005, 54–55)

Kysymys lähteistä ja niiden pääsystä julkisuuteen on työssäni käytännöllinen väline. Pohdin aineistoa analysoidessani sitä, ketkä ovat juttujen ensisijaisia määrittäjiä eli ketkä pääsevät määrittämään Talvivaaraa koskevassa keskustelussa käytettäviä käsitteitä. (vrt. Hall ym. 1978, 58–59) Ensisijaista määrittäjien käsite ei kuitenkaan ole täysin ongelmaton. Esimerkiksi David Deacon (2003, 100) pitää Hallin ja kumppanien näkemystä turhan yksipuolisena. Hän muistuttaa, että ensisijaisten määrittäjien valta ei ole automaattista. Esimerkiksi poliittiset konfliktit, journalistien tarkkaan tekemä työ ja muiden lähteiden väliintulo saattavat johtaa siihen, että mediassa käytävä keskustelu ajautuu suuntaan, jota ensisijaiset määrittäjät eivät ole tulleet ajatelleeksi. Yritän pitää tämän kritiikin mielessä, kun alan käydä aineistoni läpi.

Uusvasemmistolaista mediateoriaa ovat soveltaneet myös yhdysvaltalaiset tutkijat Todd Gitlin ja Daniel Hallin. Yleisellä tasolla voisi sanoa, että Gitlinin (2003) ja Hallinin (1986) tutkimuksissa huomio kiinnittyy enemmän hegemonian kuin ideologian käsitteeseen ja ennen kaikkea niin sanotun objektiivisen journalismin ja hegemonian suhteisiin. Painotus eroaa hiukan

brittiläisestä kulttuurintutkimuksesta, jossa kiinnostuksen kohteena olivat ideologian, vallan ja yhteiskunnallisten luokkien kaltaiset kysymykset. Vaikka Gitlin ja Hallin ovat kiinnostuneet yhteiskunnallisesta vallasta, mutta heidän tutkimuksistaan tuntuu kumpuavan ajatus, jonka mukaan valta kiinnittyy enemmän joustavaan ja muuttuvaan hegemoniaan kuin jäykkään ja pysyvään ideologiaan. Journalismin tutkimuksessa tämä näkyy niin, että journalismi heijastelee kulloinkin vallalla olevia, hegemonisia näkemyksiä ja on itse osaltaan myös muokkaamassa ja luomassa noita näkemyksiä. Sekä Gitlin että Hallin näkevät, että objektiivisen journalismin ihanne tietyllä tavalla auttaa hegemonisten näkemysten säilymistä.

Gitlin (2003, 6) näkee, että median valta yhteiskunnallisen järjestyksen esittämisessä pohjautuu ennen kaikkea asioiden kehystämiseen. Kehystäminen on asioiden painottamista ja järjestelemistä. Tiedyt tavat käsitellä asioita nousevat toistuvasti julkisuuteen ja samalle ne sysäävät muita käsittelytapoja pois julkisuudesta (emt., 7). Gitlin (2003) pohtii, miten yhteiskunnan vallitseva ideologia ja hegemoniset ajatukset pääsevät esille mediateksteissä. Hän näkee, että kamppailu yhteiskunnallisesta vallasta on osin kamppailua siitä, kuka pääsee määrittelemään yhteiskunnallisessa keskustelussa käytettäviä käsitteitä. (Vrt. Hall ym., 1978, 57–60)

Hegemonian mukainen näkökulma on sellainen, jota kaikki puheena olevaan asiakysymykseen kantaa ottavat tahot käyttävät tai joka on ainakin otettava huomioon jollain tavalla. Esimerkiksi puhe maltillisista palkankorotuksista Suomen viennille ja kilpailukyvyllä välttämättömänä tavoitteena on mielestäni hegemonista keskustelua. Jos jokin taho, esimerkiksi palkansaajia edustava ammattiliitto, vaatii suurempia palkankorotuksia, heidän on perusteltava, miksi palkankorotuksia tarvitaan ja miten varmistetaan, etteivät korotukset uhkaa viennin kilpailukykyä.

Daniel Hallin puolestaan on esittänyt ajatuksen julkisuuden piireistä. Hallin tarkastelee kehystämistä suhteessa johonkin aiheeseen tai teemaan, esimerkiksi Yhdysvaltojen yksittäisiin sotatoimiin Vietnamissa. Tämän teeman sisällä rakentuu erilaisia suhteita kiistanalaisten, kiistämättömien ja ”outojen” näkemysten välille. Hallinin mukaan toimittajat suhtautuvat tiettyihin, yleisinä totuuksina pidettyihin näkemyksiin usein ilman kritiikkiä. Liian outoina pidettävät näkemykset puolestaan jäävät kokonaan mediajulkisuuden ulkopuolelle. (Hallin 1986, 114–118)

Hallin kiinnittää huomiota myös journalismia ohjaaviin ideaaleihin ja erityisesti siihen, miten objektiivisuuden tavoittelu voi vaikuttaa journalismin sisältöihin ja vääristää niitä. (emt., 5–10; 68–75) Objektiivisuuden tavoittelu saattaa Hallinin mukaan vääristää poliittista julkisuutta, koska ääneen pääsevät julkisuudessa usein valtaapitävät poliitikot ja virkamiehet.

Objektiivisuutta tavoitellaan työtavalla, jossa jutuissa esitetään luotettavina pidettyjä faktoja ilman noiden faktojen kommentointia. Virallisten tahojen käyttö tietolähteinä korostuu ja mediateksteissä keskitytään usein välittömiin tapahtumiin, ei niinkään niiden taustalla vaikuttaviin tekijöihin. Esimerkiksi USA:n aikeet laajentaa sodankäyntiä Vietnamissa vuonna 1964 (pitkän ajan suunnitelmat) jäivät uutisoinnissa sen varjoon, mitä USA:n armeija teki juuri uutisoinnin hetkellä (lyhyt aikaperspektiivi, välittömät tapahtumat). (emt., 8–10; 68–75)

3. Hegemonia, uutiset ja objektiivisuuden ihanne

Edellisessä luvussa esittelin uusvasemmistolaisen joukkoviestintätutkimuksen keskeisiä ajatuksia. Suuntaus on kiinnostunut vallan, ideologian ja vallankäytön kysymyksistä ja niiden näkyvyydestä mediassa. Tässä työssä ideologian ja sen näkyvyyden tarkastelu on toissijaista, mutta ajatus hegemoniasta on tärkeä. Avaan tässä luvussa hegemonian käsitettä ja näkemyksiä siitä, kuinka hegemoniset ajatukset pääsevät esiin journalismissa. Käyn myös läpi objektiivisen journalismin ihannetta ja sen vaikutusta siihen, miten journalismi suhtautuu hegemonisiin näkemyksiin. Lopuksi pohdin, miten objektiivisuuden käsite on journalismin kentällä muuttunut ja mitä tästä muutoksesta mahdollisesti seuraa.

Hegemonian käsite on keskeinen Antonio Gramscin ajattelussa. Hegemonia on käytäntö, joka saa ihmiset suostumaan siihen, että heitä hallitaan. Sen toiminta perustuu niin kutsuttuun arkijärkeen. (Koivisto & Uusitupa 1989, 68; Pantti 2004, 246) Hegemonia on valtaa määrittellä asioita (Horsti 2005, 60). Tämä onnistuu vain osittain, koska ihmiset pyrkivät myös muuttamaan määrittelyitä, joita hegemonia luo. (Gitlin 2003, 10–11)

Nykysuomessa esimerkiksi ajatus maanpuolustuksen välttämättömyydestä lienee esimerkki hegemonisesta ajatuksesta, joka hyväksytään yleisesti, mutta joka kohtaa myös vastustusta. Tämä näkyy vaikkapa siinä, että yhä useampi suomalainen mies eroaa reservistä ja siirtyy asepalveluksen jälkeen siviilipalvelukseen. Vaikka Suomessa arvostetaan maanpuolustusta, eivät kaikki suostu toimimaan vallitsevan hegemonisen ajatuksen ehdottamalla tavalla. (ks. Yle 12.1.2017; Tilastokeskus 2017)

Williamsin [1973] mukaan hegemonia on käytäntöjen ja oletusten kokonaisuus, joka määrittelee useimmille ihmisille sen, mistä yhteiskunnallisessa todellisuudessa on kyse (ks. Gitlin 2003, 10). Gitlin korostaa, että hegemoniset ajatukset eivät ole muuttumattomia vaan ne elävät aikojen ja tilanteiden muuttuessa. Vaihtoehtoliikkeet saattavat omilla toimillaan vauhdittaa ilmapiirin ja ajattelutapojen muutoksia. Kun maailma muuttuu, saattavat tutut ajatuskulut kääntyä pääläelleen ja totuttuja ajatusmalleja haastavat liikkeet saattavat saada enemmän julkisuutta. Vaihtoehtoliikkeistä ja niiden ajamista asioista voi ajan myötä tulla entistä hyväksytympiä. (Gitlin 2003, 273–274)

Yksi esimerkki hegemonisesta määrittelykamppailusta ja sen jatkuvuudesta voisi olla puhe fossiilisista polttoaineista ja kasvihuonepäästöjen hyväksyttävyydestä sillä perusteella, että ne ovat välttämättömiä talouskasvun takaajia. Kun Norjan eläkerahasto kertoi vuonna 2016 (YLE 5.6.2016), että se luopuu sijoituksista fossiilisia polttoaineita tuottaviin yrityksiin, ympäristöjärjestö Greenpeace riemuitsi monivuotisen tavoitteensa nytkähtäessä eteenpäin. Kun Yhdysvaltain presidentiksi nousi ilmastosuojelutoimia vastustava konservatiivi Donald Trump (Ks. Helsingin Sanomat 21.1.2017), suurelle yleisölle kävi selväksi, että keskustelu päästöpolitiikasta ja ilmastonmuutoksesta jatkuu. Samalla jatkuu kamppailu siitä, mitkä määrittelyt ilmastonmuutoksesta muodostuvat hegemoniseksi.

Hegemonia pyrkii saattamaan jonkin ajatuksen tai ajattelutavan asemaan, jossa sitä ei tietoisesti kyseenalaisteta. Kaikki eivät kuitenkaan hyödy siitä yhteiskuntajärjestyksestä, joka hegemonisen ajattelun mukaan on syytä pitää voimassa. Hegemonia tarvitsee hyväksynnän myös niiltä, jotka eivät hyödy asemastaan yhteiskunnallisessa järjestyksessä. Näin hegemonia mahdollistaa kamppailun ja vastarinnan. Hegemonia on jatkuvaa kamppailua vallasta eikä vastarintaa voi kukistaa kokonaan. (Fiske 1992, 228)

Gitlinin (2003, 253) mukaan hegemonia on systemaattista toimintaa, jossa pyritään järjestämään massojen yksimielisyys vallitsevan järjestyksen hyväksi. Tässä työssä käsitän, että vallitseva järjestys on jokin tietty, perusteltu tapa hoitaa yhteisiä, yhteiskunnallisia asioita. Suomessa tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että yhteisiä asioita hoidetaan sen pohjalta, millaisia lakeja vaalein valittu eduskunta säätää. Tätä taustaa vasten hegemonisen ajattelun voisi ajatella liittyvän siihen, mitä tahoja kuunnellaan julkisessa keskustelussa ja kenen toiminta nähdään tärkeäksi. Niiden, joiden sana painaa julkisessa keskustelussa eniten, voisi sanoa päässeensä hegemoniseen asemaan.

Aineistooni sovellettuna hegemonisen aseman tavoittelua voi tarkastella esimerkiksi sen mukaan, millaisia näkemyksiä Talvivaaran kaivoksesta yhtiön omistaja Pekka Perä yrittää tuoda julkisuuden kautta esille. Miten Perä pyrkii asettamaan omat, Talvivaaraa koskevat mielipiteensä hegemoniseen asemaan, jossa niitä ei tietoisesti haasteta? Entä miten journalismi tähän hegemoniaan suhtautuu, tukevatko toimittajat Perän hegemonista viestiä vai pyrkivätkö mediat ennemmin hakemaan asioille vaihtoehtoisia, hegemoniaa vastustavia selityksiä?

3.1. Hegemonia, journalismi ja uutiset

Keskityn työssäni uutisiin ja niihin verrattavissa oleviin juttutyyppeihin. Herbert Gans (1980, 80) määrittelee uutisen tiedoksi, joka välitetään lähteiltä yleisölle. Toimittajat tiivistävät, jalostavat ja muuttavat lähteiltä saamaansa tietoa. Tavoitteena on saada tieto yleisön saataville sopivassa muodossa. Uutisien aiheita valitessaan toimittajat turvautuvat uutiskriteereihin. Kriteereitä ovat muun muassa tapahtuman kesto, merkityksellisyys, negatiivisuus ja yhteydet tärkeinä pidettyihin henkilöihin. (Galtung & Ruge 1965, 65) Uutiset ovat valinnan tulosta, joten ne tarjoavat yhteiskunnasta rajatun kuvan (Hartley 1982, 47).

Gitlinin (2003, 28) mukaan uutiset kertovat tapahtumista, eivät niinkään olosuhteista niiden takana. Uutinen on faktapohjainen tarina, joka kuvailee tapahtumaa, mutta ei suoranaisesti selitä sitä. Uutiset tulkitsevat maailman tapahtumia omalta kantiltaan ja yleisö olettaa, että uutinen pohjautuu tosiasioihin. Normaalisissa uutistilanteissa toimittajat pyrkivät kertomaan asioita yksinkertaistaen ja ymmärrettävästi. Maailma näyttyy uutisissa usein konflikteina tai ongelmina, jotka toimittaja määrittelee ja sitten osoittaa niihin ratkaisun. (emt., 249–251; 264–265)

Uutinen on faktoihin perustuva mediateksti, joten uutisessa esitetyt faktat täytyy saada jostain. Tähän toimittajat tarvitsevat tietolähteitä. Usein toimittajat keräävät tietonsa haastatteleamalla yhteiskunnan valtarakenteen huipulla olevia poliitikkoja ja virkamiehiä. (Hallin 1986, 70–75) Gitlinin (2003, 272) mukaan media myös uskoo, että jutuissa esiintyvillä virallisilla lähteillä on hallussaan ratkaisu käsillä oleviin ongelmiin. (emt.) Toimittajat tekevät päätöksiä siitä, ketkä pääsevät esille julkisessa keskustelussa. Toimittajat pitävät yllä julkisuuden näyttämöä, jolla yhteiskunnalliset viestit pääsevät esiin. Tällä on merkitystä, koska joukkotiedotus on tärkein ei-fiktiivinen tuote, joka säännöllisesti saavuttaa valtaosan kansalaisista. (Gans 1980, 298)

Gitlin (2003, 272–273) näkee, että media osaltaan tukee hegemonisen ajattelun säilymistä. Näin media voi välillisesti tukea vallitsevaa yhteiskunnallista järjestystä. Toimittajien työtä rajaa median käsitys yleisöstään. Yleisen ajattelutavan mukaan mediatekstit on rakennettava niin, että yleisö ymmärtää ne vaivatta. Tämän takia toimittajat tekevät oletuksia siitä, millainen teksti on arkijärjellä ymmärrettävissä. (emt.) Arkijärkiset käsitykset esimerkiksi siitä, kenelle yhteiskunnallisten asioiden hoito kuuluu, puolestaan ovat hegemonisen prosessin tulosta.

Gitlinin mukaan tärkein hegemonista ajattelua tukeva uutisrutiini on kehystäminen. Tässä yhteydessä tarkoitan kehyksellä tutkimuksissa nimettyä, analyysin apuna käytettyä tapaa, jolla voidaan luokitella mediatekstejä eri kategorioihin. Kehyksen avulla pyritään analysoimaan mediatekstejä ja niiden tuotantoa. Kehys on toistuva tapa, jolla journalistit havaitsevat, tulkitsevat, korostavat ja poissulkevat asioita teksteistään. Kehystämisen avulla toimittavat voivat käsitellä nopeasti suuren määrän tietoa. Kehykset eivät ole pysyviä vaan ne voivat vaihtua käsiteltävän aiheen mukaan ja muuttua yhteiskunnallisesta tilanteesta toiseen. Kehys syntyy toimittajien, heidän esimiestensä ja mediaa seuraavan yleisön välisessä neuvottelussa. Kehys on kaikkien näiden hyväksymä tapa valikoida ja järjestää tosiasioita tarinoiksi. (emt., 6–7, 272–274)

Kehystäminen tekee näkyväksi sen, millä tavoin vallitsevat hegemoniset ajatukset tulevat esille journalismissa. Yhteiskunnissa, joissa ei ole suoranaista lehdistösensuuria, toimitukset tekevät varsin itsenäisesti päätökset siitä, millä tavalla mediatekstejä kehystetään. Jos yhteiskunnalliset olot ovat vakaat, median kehysvalinnat saattavat heijastaa melko suoraan hegemonisia käsityksiä siitä, miten asiat yhteiskunnassa ovat ja miten niiden arkijärjen mukaan pitäisikin olla. Hegemoniset käsitykset saattavat olla melko yhteneväisiä. Poikkeustilanteissa mielipiteet eroavat helpommin ja useat tahot käyvät kamppailua siitä, mikä hegemoninen näkemys pääsee voitolle. (emt. 269–273)

Hegemoniakamppailu heijastuu myös mediaan ja median tekemiin kehysvalintoihin. Gitlin tutki kehystämisen vaikutusta siihen, millaisena Yhdysvaltojen media esitti Vietnamin sotaa vastustaneen SDS-opiskelijaliikkeen toimintaa. Gitlinin mukaan media vähätteli liikkeen toimintaa varsinkin 1960-luvun alkuvuosina, kun tuki Vietnamin sodalla oli Yhdysvalloissa laajaa. Kehysvalinta vaikutti siihen, että median yleisö ei ottanut sodanvastustajia vakavasti. (emt., 116, 120, 182)

3.2. Onko objektiivinen journalismi tasapuolista journalismia?

Kehystämisen ja hegemonian lisäksi tarvitsen työssäni käsitystä siitä, millainen vaikutus objektiivisen journalismin ihanteella on journalismin sisältöihin. Objektiivisuus on laaja käsite eikä tässä työssä ole mahdollisuutta sen kovin syvälliseen läpikäyntiin. Keskityn siksi tarkastelemaan, miten Gitlin ja Hallin ovat objektiivisuuden käsittäneet ja miten se heidän mukaansa vaikuttaa journalismin sisältöihin.

Hallin (1986, 68) mainitsee kolme periaatetta, joilla media pyrkii kohti objektiivisen journalismin ihannetta. Ne ovat *itsenäisyys*, *neutraalius* ja *tasapuolisuus*. Itsenäisyydellä tarkoitetaan sitä, että toimittajat ovat poliittisesti riippumattomia eivätkä muutkaan ryhmät, esimerkiksi mainostajat pääse painostamaan heitä. Itsenäisyys merkitsee vapautta ulkopuolisesta painostuksesta. Pyrkimys neutraaliuteen asettaa journalismin perustehtäväksi kertoa tosiasiat, raportoida mitä tapahtuu, ei kommentoida tapahtumia. Tasapuolisuuden periaatteella mitä tahansa poliittista kiistaa pitää raportoida niin, että uutisointi ei suosi mitään kiistan osapuolta ja antaa osapuolille yhtäläiset mahdollisuudet perustella näkemyksiään. (emt.)

Käytännössä objektiivisuus ei välttämättä tarkoita tasapuolisuutta kaikille, jotka osallistuvat julkiseen keskusteluun. Gitlinin mukaan media suhtautuu lähteisiin eri tavalla riippuen siitä, millainen lähteiden asema on suhteessa yhteiskunnan hegemoniseen ilmapiiriin. Teoksessaan *The Whole world is watching* (2003) tutkii, kuinka media kehysti sodanvastaista SDS-opiskelijaliikettä. Gitlinin mukaan media suhtautui liikkeeseen koko ajan etäisesti, mutta muutti vuosien varrella suhtautumistaan SDS:n esittämiin mielipiteisiin ja vaatimuksiin. Liikkeen alkuvuosina media vähätteli SDS:n merkitystä ja tämän vuoksi mediayleisö alkoi pitää liikettä vähäpätöisenä. Kun Yhdysvaltain sotamenestys Vietnamissa alkoi näyttää heikommalta, julkinen mielipide sotaa kohtaan muuttui kriittisemmäksi. Kun sodanvastainen ilmapiiri kasvoi, SDS alkoi saavuttaa mediahuomiota ja arvostusta. Media kuitenkin korosti liikkeen sisäisiä riitoja niin paljon, että SDS:n poliittinen, sodanvastainen viesti jäi piiloon. (Gitlin 2003, 24–28; 109–123; 230)

SDS:n mediakohtelua voi osittain selittää objektiivisuuden tavoittelussa käytettävä tasapainon periaate. Tasapainon periaatteen mukaan kiistoissa pitää kuulla molempien kiistan osapuolten mielipiteitä. SDS:n protestia käsitellessään media tukeutui tasapainoisen journalismin ihanteeseen. Jutuissa, joissa haastateltiin SDS:n edustajia, pääsivät ääneen myös hallinnon tai oikeistoliikkeiden edustajat. Jutuissa tavoitettiin muodollinen tasapuolisuus, mutta Gitlinin mukaan media valitsi kiistassa selvästi puolensa ja tuki oikeistovoimia, jotka kannattivat sotaa. (emt., 109–123, 230)

Edellä esitellyistä esimerkeistä voisi päätellä, että journalismi ei välttämättä suoraan asetu jonkin yhteiskunnallisen ryhmittämän, esimerkiksi valtaapitävien poliitikkojen tai

yritysjohtajien, tueksi. Sen sijaan journalismi heijastelee hegemonisia ajatuksia, joiden toistamisesta voi hyvinkin olla hyötyä niille, joilla on yhteiskunnallista valtaa. Gitlin esitteli esimerkin Vietnamin sodasta: media tuki sotaponnisteluja, kun hegemoninen käsitys oli, että sota on oikein ja se voidaan voittaa. Kun tappio alkoi näyttää väistämättömältä ja Yhdysvaltain sotatoimet osin epäilyttäviltä, hegemoninen ajattelu oikeutetusta sodasta sai haastajakseen näkemyksen, että sodasta on luovuttava. Media seuraili hegemoniakamppailua ja oli osaltaan myös muokkaamassa yleisönsä ajatuksia sodan kulusta ja sen oikeutuksesta.

Daniel Hallin (1986, 114–118) esittää teorian, jonka mukaan objektiivisuuden ihanne toteutuu eri tavoin eri tilanteissa. Julkisuus jakautuu kolmeen piiriin, jotka ovat *oikeutettu kiista*, *yhteisymmärrys* ja *poikkeavuus*. Toimittajien suhtautuminen aiheeseen riippuu siitä, mihin julkisuuteen piiriin aiheen tai siitä esitetyn näkemyksen katsotaan kuuluvan.

Yhteisymmärryksen piirissä olevia asioita ei kyseenalaisteta vaan toimittajat tyytyvät toistamaan hallitsevia arvoja ja ajatuksia. Toisessa ääripäässä, *poikkeavuuden* piirissä, toimittajan rooliksi jää tyrmätä ideat, jotka uhkaavat poliittista yhteisymmärrystä. Näiden väliin sijoittuu *oikeutetun kiistan piiri*. Tähän piiriin sijoittuvia aiheita ovat muun muassa vaaliväittelyt. Oikeutetun kiistan piirissä toimittajat pyrkivät käsittelemään aiheita itsenäisesti ja neutraaliuden sekä tasapuolisuuden ihanteiden mukaan. Tällä tavoin oikeutetun kiistan piiriin valikoituvat ne aiheet ja toimijat, joita journalismissa pidetään kulloinkin kaikkein tärkeimpinä. Samalla uutisoinnin ulkopuolelle rajautuu joukko aiheita ja toimijoita, jotka ovat journalismin näkökulmasta outoja tai epärelevantteja. Piirien väliset rajat ovat hämäriä ja aiheet voivat siirtyä piiristä toiseen sen mukaan, miten yhteiskunnan ilmapiiri ja hegemoniset näkemykset asioiden tilasta muuttuvat. (Hallin 1986, 114–118)

Hallinin mukaan yhteiskunnalliset kiistat voivat siirtyä yhdestä julkisuuden piiristä toiseen sen mukaan, miten yhteiskunnan ilmapiiri ja hegemoninen ajattelu muuttuvat. Horsti (2005) muistuttaa, että journalismin kehysvalinnoilla on vaikutusta siihen, mitä ihmiset asioista ajattelevat. Tätä kautta voisi ajatella, että toimittajat itsekin vaikuttavat siihen, miten asiat liikkuvat Hallinin esittelemien julkisuuden piirien välillä. Toimittajat siis voivat osaltaan olla päättämässä, millä tavoin ja mistä asioista julkista keskustelua käydään. Journalismi on mukana muokkaamassa ihmisten ajattelutapoja ja tätä kautta journalismi vaikuttaa myös siihen, mitkä ajattelutavat nousevat hegemonisiksi ja mitä hegemonisia näkemyksiä haastetaan.

Sekä Gitlin että Hallin katsovat, että journalismi on tiukasti sitoutunut objektiivisuuden ajatukseen. Objektiivisuuteen ripustautuminen nähdään tekijänä, joka rajoittaa median mahdollisuuksia esimerkiksi poliittisen järjestelmän kritiikkiin. Haluan tarkastella vielä hieman tarkemmin ajatusta objektiivisuudesta ennen kuin siirryn työssäni aineiston esittelyyn ja analyysiin.

Gitlinin (2003, 28) mukaan uutiset tarkkailevat tapahtumia rajoittuneesta näkökulmasta. Uutiset kertovat tapahtumista, eivät olosuhteista niiden takana. Näkemys tuntuu sopivan aikaan, jolloin objektiivisuus selkeästi oli uutistyötä ohjaava ihanne. Daniel Hallinin [2006] mukaan journalismi oli tiukasti sitoutunut objektiivisuuden ihanteeseen 1980-luvulle saakka (ks. Koljonen 2013, 63). Asian voisi sanoa niinkin, että objektiivisuuden ihanne oli hegemonisessa asemassa eivätkä toimittajat yleensä haastaneet sitä. Tätä aikakautta Hallin [1992] kutsui nimellä korkea moderni. Tuolloin journalistinen arki näytti saavuttaneen objektiivisuuden ihanteen. (ks. Koljonen 2013, 63) 2000-luvulle tullessa maailma ja siitä yleisölle kertovat toimittajat kuitenkin ovat muuttuneet. Nykyistä journalismia Mark Deuze [2006] kuvaa termillä notkea moderni. Anu Kantolan [2011] mukaan Suomen nykyinen journalistisukupolvi edustaa notkeaa modernia. Journalismin tehtävänä ei enää ole pelkästään raportoida faktoja vaan toimittajien pitäisi osallistua yhteiskunnan muutokseen ja tuottaa kiinnostavia mielipiteitä ja näkökulmia. (Ks. Koljonen 2013, 65) Kantolan ajatusta voisi tulkita niin, että objektiivisuuden hegemoninen asema on haastettu.

Jos journalismi on 2010-luvulla muuttunut suuntaan, jossa faktoja myös tulkitaan eikä pelkästään raportoida, voisi olettaa, että myös toimittajien tietosuhde on entistä moninaisempi ja joustavampi. Vallitsevat ammattinormit antavat toimittajille mahdollisuuksia olla tilaisuuden tullen avoimen subjektiivisia. Toisaalta journalismilta odotetaan aktiivisempaa tutkivaa ja tulkitsevaa otetta, jossa se ei alistu vain tietolähteiden kertomien faktojen kirjaajaksi vaan jossa toimittaja voi esiintyä itse tutkimansa tiedon auktoriteettina. Gitlinin arvio journalismista tapahtumiin keskittyvänä ja vallitsevat olosuhteet unohtavana raportointina saattaa pitää paikkansa korkean modernin journalismissa, jossa faktat ovat arvossaan. Notkean, tietolähteitä kyseenalaistavan ja tietoa analysoivan journalismin suhteen Gitlinin näkemys uutisten luonteesta sen sijaan ei tunnu enää täysin ajankohtaiselta.

Hallinin mukaan journalismi monesti vääristää asioita tavalla, joka tukee yhteiskunnan hegemonista ajattelua ja puolustaa vallanpitäjien näkökantoja. Hallin näkee, että ongelman yhtenä syynä on toimittajien sitoutuminen objektiivisen journalismin ihanteeseen, jossa toimittajat eivät kommentoi juttujensa aiheita tai esitä mielipiteitä yhteiskunnallisista asioista. Äärimmillen vietyä tämä ajattelu tiivistyy ajatuksena, jonka mukaan toimittajan rooli on olla totuuden peili, puolueeton tarkkailija joka kertoo yhteiskunnallisesta todellisuudesta, ei tuota sitä itse. (Hallin 1986, 5–6)

Totuuden peili -teoria sopii huonosti kriittiseen tutkimusperinteeseen. Horsti kuvaa kriittistä joukkoviestintätutkimusta näin:

”Mediaa ei nähdä ulkopuolisuuden todellisuuden kuvaajana tai peilinä vaan osana todellisuutta. Se tuottaa mielikuvia, nostaa esiin jotakin ja jättää jotakin kokonaan käsittelemättä. (Horsti 2005, 25)

Tässä työssä tarkastelen journalismin roolia samoista lähtökohdista kuin kriittinen kulttuurintutkimus. Oletan, että media tuottaa todellisuutta eikä vain heijasta sitä. Totuuden peili -teoria ja objektiivisuuden korostaminen ohittavat analyttisyyttä korostavan journalismin suuntauksen, joka Koljosen (2013, 69) mukaan on 2000-luvulla noussut aiempaa tärkeämmäksi. Faktojen korostaminen on saanut rinnalleen toimittajien analyttisemmän suhtautumisen tietoon. Journalismin maailma on muuttunut. Oletan, että muutosten seurauksen julkisessa keskustelussa on myös entistä enemmän tilaa, jossa eri toimijat (poliitikot, kansalaisjärjestöt jne.) kamppailevat siitä, millaisia käsitteitä yhteiskunnallisista asioista puhuttaessa käytetään.

4. Suomen kuuluisin kaivos: Kainuun pelastajasta julkisuuden sylkykupiksi

Tässä luvussa esittelen tiiviisti Talvivaaran mediajulkisuutta kaivoksen perustamisesta noin vuoteen 2012. Silloin kaivoksen mediajulkisuus muuttui rajusti suuren vesionnettomuuden takia. Tämä lyhyt historiakatsaus toimii taustana oman tutkimusaineistoni esittelylle, johon siirryn luvussa viisi.

Talvivaara on yhteiskunnallisesti merkittävä aihe, koska 2010-luvun alussa Suomessa odotettiin kaivosalalta suuria. Työ- ja elinkeinoministeriö julkaisi vuonna 2010 mineraalistrategian (Tiainen ym. 2014, 12). Strategia asetti tavoitteeksi, että Suomi nousisi edelläkävijäksi mineraalien kestäväenä hyödyntäjänä. Kaivoksien toivottiin tuovan vauhtia suomalaiseen teollisuuteen ja töitä Itä- ja Pohjois-Suomeen. Talvivaaran piti olla kehityksen esimerkki. (emt.)

Talvivaaran historia ulottuu vuoteen 1977, jolloin geologian tutkimuskeskus aloitti alueella tutkimukset malmivaroista. Median asialistalle Talvivaara nousi vuonna 2005, jolloin kaivos oli vasta vireillä. Kaivoksen vetäjäksi esiteltiin tuolloin suurelle yleisölle tuntematon nimi, Pekka Perä (HS 19.9.2005). Seuraavana vuonna yhtiö haki rahoitusta Lontoon pörssistä ja Helsingin Sanomat kirjoitti, että kaivos toisi Kainuuseen välillisesti jopa 800 työpaikkaa (HS 29.6.2006). Yhtiö oli testannut uutta tuotantomenetelmää, bioliuotusta vuonna 2005 ja malmintuotanto kaivoksella käynnistyi 2008 (MTV3-STT). Muutamassa vuodessa asiat alkoivat mennä pieleen ja Talvivaarasta tuli valtakunnan ykkösuutinen marraskuussa 2012, kun kaivoksen kipsisakka-altaan pohja petti ja altaasta vuosi yli miljoona kuutiota metallipitoista vettä (Onnettomuustutkintakeskus 2014, 3). Ympäristöjärjestöt ja yksittäiset poliitikot halusivat laittaa kaivoksen kiinni. (Tiainen ym. 2014, 22)

Talvivaaran tapauksen saamaa julkisuutta tutkineet Tiainen ym. (2014) toteavat, että kaivoksen *perustamisvaiheessa* vuosina 2003–2006 kaivoskirjoittelu oli vähäistä. *Hehkutusvaiheessa* 2007–2009 julkisuudessa nostettiin esiin lupaukset työstä ja alueen kehittymisestä. Talvivaara nähtiin Kainuun alueen onnenpotkuna, valtio päätti tukea hanketta yli 50 miljoonalla, kaivos listautui Lontoon pörssiin ja kaikki näytti sujuvan hienosti. Vaikka kaivoksen ympäristöriskit pysyivät pitkälti poissa julkisuudesta. Kainuun ELY-keskuksen lausunnoista selvisi, että

paikalliset olivat huolissaan kaivoksen ympäristövaikutuksista ja bioliuotustekniikan ympäristöystävällisyydestä.

Vuonna 2010 Talvivaaran ongelmat alkoivat nousta ensimmäisen kerran kunnolla julkisuuteen. Ongelmiksi nousivat yhtäältä kaivosalueella puhjenneet ympäristöongelmat ja toisaalta Talvivaaran aikeet uraanin talteenotosta. Talvivaaran mineraalipäästöjen todettiin heikentäneen merkittävästi lähialueiden järvien veden laatua ja tämä lisäsi jännitteitä kaivosyhtiön sekä paikallisten asukkaiden ja luonnonsuojelijoiden välillä. Uraanikysymys teki Talvivaarasta valtakunnallisesti poliittisen, kun Vihreät halusi kieltää uraaninlouhinnan Suomessa. Lisäksi media seurasi tiiviisti kohua, joka syntyi ympäristöministeri Paula Lehtomäen perheen Talvivaara-omistuksista. (emt.)

Marraskuussa 2012 kaivoksella sattui kipsisakka-altaan vuoto, jossa luontoon vuosi yli miljoona kuutiota metallipitoista vettä (Onnettomuustutkintakeskus 2014, 3). Vuoto jatkui noin viikon ja koko tuon ajan Talvivaara oli uutisten pääaihe. Vuoto uutisoitiin ulkomaita myöten, Greenpeace kiinnostui Talvivaarasta ensimmäistä kertaa ja Stop Talvivaara -liikkeen mielenosoitus keräsi Helsinkiin yli tuhat mielenosoittajaa (Tiainen ym. 2014, 40–44). Media uutisoi ympäristövaikutuksista entistä suorasukaisemmin ja aivan eri sävyyn kuin Talvivaaran johto (emt., 29–35). Myös kiista uraanin talteenotosta jatkui ja lupakäsittelystä jätettiin paljon muistutuksia. Kaikesta huolimatta valtioneuvosto antoi kaivokselle luvan uraanin talteenottoon.

Kaivoksen johdon toimet vesiongelmiensa ratkaisemiseksi joutuivat yhä kovemman arvostelun kohteeksi. Samoihin aikoihin mediassa alettiin esittää kysymyksiä Talvivaaran taloudesta ja sen selviämismahdollisuuksista. Julkisuudessa alkoi kasvaa huoli siitä, että kaivos tekee konkurssin ja ympäristöongelmien siivoaminen jäisi veronmaksajien kustannettavaksi. (Tiainen ym. 2014)

5. Aineisto ja tutkimuskysymykset

Edellisessä luvussa kävin läpi Talvivaaran mediajulkisuutta. Tässä luvussa esittelen aineistoni, jonka avulla tutkin, millaisia hegemonisia ajatuksia ja lähdekäytäntöjä Pekka Perää koskevassa kirjoittelussa on havaittavissa. Esittelen myös tutkimuskysymykseni.

Keskityn Pekka Perää koskeviin kirjoituksiin, koska pyrin selvittämään, miten Talvivaaraa ja sen omistajaa Pekka Perää koskevat hegemoniset määrittelyt tuotiin esiin mediateksteissä ja miten nuo esitykset ovat mahdollisesti muuttuneet vuosien varrella. Gitlin (2003, 116, 120, 182, 269–273) huomasi, että Yhdysvaltojen median esittämä kuva Vietnamin sodasta muuttui sodan kuluessa kriittisemmäksi. Tämä johtui osittain siitä, että hegemoninen ajatus sodan oikeutuksesta sai vastaansa yhä voimistuvan määritelmän, jonka mukaan sota oli väärin.

Edellisessä luvussa esitin tiivistetysti Talvivaaran mediahistorian. Näyttää siltä, että media suhtautui Talvivaaraan positiivisesti kaivoksen alkuvuosina mutta mediajulkisuus muuttui kriittisemmäksi, kun kaivoksen ongelmat pahenivat. Miten tämä muutos näkyy median suhtautumisessa kaivoksen omistaja Pekka Perään? Kuka pääsee antamaan hegemonisen määritelmän sille, miten asiat kaivoksella sujuvat ja miten mahdolliset ongelmat pitäisi ratkaista? Pyrin tutkimaan sitä, miten mediajulkisuudessa suhtaudutaan Talvivaaraa ja Pekka Perää koskeviin asianmäärittelyihin, mitkä näkemykset nousevat hegemoniseen asemaan ja mikä on median rooli hegemonian luomisessa ja haastamisessa.

Aineistoni avulla pyrin vastaamaan tutkimuskysymykseeni:

Millainen asema Pekka Perälle annetaan Talvivaaraa koskevien kiistojen ratkaisijana?

Avuksi tarvitsen konkreettisempia lisäkysymyksiä:

- Millaisena Talvivaaraa koskevat ongelmat esitetään mediassa?
- Ketkä määrittelevät Talvivaaran merkityksen lehti uutisoinnissa?
- Haastetaanko Pekka Perän näkemys Talvivaaran merkityksestä?
- Miten vaihtoehtoihin (Pekka Perän kannasta poikkeaviin) ääniin suhtaudutaan?

Teoreettiselta taustaltaan työni nojaa Hallinin ja Gitlinin tutkimuksiin. Gitlin (2003) ja Hallin (1986) tutkivat median kehysvalintoja ja hegemonisten näkemysten esiintymistä mediassa

valtavan aineiston kautta ja pitkällä aikavälillä. Oman työni aineisto on kooltaan suppea ja sen valinnassa on käytetty rankkaa karsintaa. Gitlinin ja Hallinin tutkimukset kattoivat ajallisesti käytännössä katsottuna koko Vietnamin sodan mediajulkisuuden. Oma aineistoni kurkistaa muutaman vuoden jaksoon Talvivaaran historiassa. Aineistojen suhteen tutkimuksia ei siis voi suoraan verrata toisiinsa. Sen sijaan Gitlinin ja Hallinin tutkimukset antavat työhöni teoreettisia työvälineitä. Hegemonian, kehystämisen ja julkisuuden piirien käsitteet ohjaavat tutkimaan mediatekstejä määrittelyvallan, rajausten ja poissulkemisen kautta.

Yritän tässä työssä tutkia, miten suomalainen journalismi suhtautuu Pekka Perään Talvivaara-tapauksen hegemonisena toimijana. Koetan selvittää nousevatko hänen esittämänsä näkemyksen Talvivaarasta hegemoniseen asemaan, jolloin muiden on otettava kantaa Perän näkemyksiin osallistuessaan keskusteluun Talvivaarasta. Pysin myös tutkimaan, miten toimittajien suhde Pekka Perän hegemoniseen asemaan muuttuu, miten nämä muutokset teksteissä näkyvät ja mistä muutos mahdollisesti johtuu.

Hall ja kumppanit (1978, 57–60) katsovat, että toimittajat käyttävät toistuvasti lähteinään esimerkiksi taloudellisen eliitin jäseniä. Nämä vakiolähteet pääsevät usein ensimmäisenä määrittelemään, mistä on kyse. Pekka Perä oli Talvivaaran perustaja, kaivoksen pääomistaja ja pitkään myös yhtiön toimitusjohtaja. Tämä asema takasi sen, että Perä pääsi lähes automaattisesti ääneen Talvivaaraa koskevassa uutisoinnissa. Monissa aiheissa, esimerkiksi kaivoksen perustamista, rahoitusta, kaupallista strategiaa tai malmin hyödyntämisessä käytettävää tekniikkaa koskevissa kysymyksissä hän oli journalismin pääasiallinen tietolähde. Ympäristöongelmien paljastuessa ja yhtiön taloudellisten vaikeuksien kasvaessa Perä joutui yhä enemmän vastaajan ja kommentoijan asemaan. Myös silloin, kun muut tahot keskustelivat Talvivaarasta, he usein ottivat kantaa siihen, miten Perä hoitaa Talvivaaran asioita. Tämän aseman turvin Perä pääsi toisin sanoen muokkaamaan hegemonisia käsityksiä siitä, miten Talvivaarasta puhutaan ja ajatellaan.

Talvivaara-keskustelussa hegemonia voi tarkoittaa esimerkiksi vallitsevaa käsitystä siitä, miten kaivoksen asioita tulee hoitaa ja miten mahdollisia ongelmia pitäisi ratkoa. Pekka Perä oli asemansa vuoksi yksi Talvivaara-keskustelun hegemonisista toimijoista. Hegemoniset käsitykset muuttuvat ajan mittaan. (ks. Gitlin 2003, 10) Tutkimalla Pekka Perän kuvaamista mediassa voin tutkia, miten Talvivaara-keskustelun hegemoniset käsitteet muuttuivat mediassa. Gitlinin

(2003, 253) mukaan olennainen osa hegemonian toimintaa on valta määrittellä yhteiskunnallisen keskustelun käsitteitä. Määrittävätkö toimittajat mediateksteissään Talvivaaraa koskevat ongelmat ja mahdollisuudet samalla tavalla kuin Pekka Perä? Millä tavoin näitä näkemyksiä haastetaan ja tuodaanko esiin ääniä, jotka vastustavat Perän näkemyksiä? Entä miten hegemoniset määrittelyt muuttuvat kirjoittelussa?

Hegemoniaa ja sen esiintymistä mediateksteissä voi tarkkailla kehysanalyysin avulla. Mediatekitys on työkalu, jolla toimittajat valitsevat, järjestelevät ja painottavat juttuihin valittuja faktoja. Koska kehystämisen on valintaa, se myös sulkee tietyt asiat jutuista pois. (Gitlin 2003, 7) Keskittymällä Pekka Perää koskeviin artikkeleihin pyrin tutkimaan, kehystääkö suomalainen media Talvivaaraa niissä kehyksissä, joita Pekka Perä tarjoaa.

Valitsemalla Pekka Perän tutkimuskohteeksi yritän myös tutkia, miten objektiivisen journalismin vaatimus ohjaa Talvivaara-kirjoittelua ja mitä objektiivisuuden vaatimuksesta seuraa. Hallinin mukaan toimittajat pyrkivät objektiivisuuteen muun muassa niin, että jutuissa esitetään vain faktat, ei mielipiteitä. Toimittajan tehtäväksi jää kertoa, mitä tapahtuu, ei kommentoida tapahtumia. Lisäksi objektiivinen tasapaino vaatii sitä, että kiistatilanteissa kuullaan kumpaakin kinnan osapuolta (Hallin 1986, 68). Näkökö tämä aineistossani esimerkiksi niin, että Perää pyritään aina kuulemaan myös silloin, kun Talvivaaran ja sen johdon toiminnasta esitetään kriittisiä mielipiteitä?

Hallinin mukaan journalismi päätyy usein tukemaan hegemonisia ajattelumalleja ja asioiden määrittelyitä sen vuoksi, että se pitää tiukasti kiinni objektiivisuuden ihanteista eikä haasta niin kutsuttua virallista eli hegemonista mielipidettä esimerkiksi omilla kommentteillaan. Aineistoni henkilöityy vahvasti Talvivaaran omistajaan ja perustajaan Pekka Perään. Valitsemani aineiston avulla pystyn tarkkailemaan objektiivisuuden ihannetta esimerkiksi sen suhteen, miten Pekka Perän lausumille annetaan jutuissa tilaa ja nostetaanko Perän väittämille vastustavia mielipiteitä tai toimittajien omia kommentteja.

5.1. Aineiston valinta

Valitsin analyysini aineistoksi lehtiartikkelit ja tarkemmin sanottuna uutiset, reportaasit ja näihin verrattavissa olevat juttutyypit. Aineistosta on karsittu juttutyypit, joissa toimittajan lähtökohtaisesti odotetaan ottavan kantaa käsiteltävään aiheeseen ja esittämään omia

mielipiteitään. Olen siis jättänyt pois kolumnit, toimittajien kommentit ja pääkirjoitukset. Aineistoni koostuu 19 sanoma- ja aikakauslehden artikkelista, jotka on julkaistu vuosina 2005–2014. Aineiston keruussa hyödynsin kahta viitetietokantaa, joihin on koottu tietoja Suomessa julkaistujen juttujen aiheista ja otsikoista. Tietokannat ovat Arto ja Aleks. Lisäksi käytin Helsingin Sanomien, Avun, Seuran, Suomen Kuvalehden ja Kainuun Sanomien arkistoja.

Rajasin aineistoni keskittymällä yhteen Talvivaara-kirjoittelussa esiintyvään teemaan. Ajankohdasta riippumatta Talvivaara-kirjoittelussa on nostettu esiin kaivoksen alkuperäinen omistaja Pekka Perä. Päätös keskittyä Perää koskeviin artikkeleihin syntyi sekä käytännön analyysiin että teoreettiseen viitekehykseen liittyvistä syistä. Talvivaaran kaivos on aiheena liian suuri, jotta sitä voisi tarkastella kokonaisuutena. Talvivaaran kaivoksen ja sen esittäminen mediassa on hyvin monimutkainen prosessi, jonka kaikkia käännteitä on hankalaa kuvata lyhyessä työssä niin, että analyysistä saisi järkevää. Talvivaaran mediajulkisuuden kuvaaminen teoreettisesti on vielä vaikeampi tehtävä.

Pekka Perä on käyttämäni teorian kannalta hyödyllisempi ja tarkemmin rajattu tutkimuskohde. Tutkimalla Perää koskevaa kirjoittelua voin hahmottaa journalismin suhdetta hegemoniaan. Perä on Talvivaaraa koskevassa kirjoittelussa hegemoninen hahmo, ja toimittajien on vaikea kirjoittaa Talvivaarasta tuomatta tavalla tai toisella Perää mukaan kirjoitteluun. Toimittajat joutuvat vähintään punnitsemaan sitä, onko Perä luotettava tietolähde Talvivaaran suhteen ja tarvitseeko hänen näkemyksiään haastaa vai saavuttavatko ne hegemonisen aseman. Kehysanalyysin avulla voin hahmotella, millä tavoin Perä on Talvivaara-kirjoittelun yhteydessä esitetty. Kehysten mahdollinen muuttuminen puolestaan antaa vihjeitä siitä, miten Perän asema Talvivaara kirjoittelun hegemonisena toimijana on muuttunut Talvivaaran taipaleen edetessä.

Toinen rajausvaihtoehto olisi ollut keskittyä johonkin vaiheeseen kaivoksen historiassa, esimerkiksi vuoden 2012 allasvuotoon tai kaivoksen konkurssiin. Rajaukset olisivat mielestäni kertoneet vain siitä, miten media suhtautui Talvivaaraan juuri kyseisellä hetkellä. Akuutit uutistapahtumat olisivat määritelleet pitkälti sitä, mitä Talvivaarasta kerrotaan. Tämä rajaus sopisi hyvin tarkasteluun, jossa pohdittaisiin esimerkiksi sitä, miten Talvivaara-kirjoittelu toteuttaa perinteisiä uutiskriteerejä. (Ks. Galtung & Ruge 1965)

Sanomalehdistä valitsin analyysiini Helsingin Sanomat, koska se on levikiltään suurin suomalainen päivälehti. (Tilastokeskus 2016) Toimittajien keskuudessa Helsingin Sanomat on haluttu työpaikka, jonka journalistista tasoa pidetään korkeana. Lehti ei myöskään ole riippuvainen kainuulaisista mainostajista tai paikallisista päättäjistä, koska sen tärkeimmät levikkialueet ovat kaukana Talvivaarasta. Voi siis olettaa, että lehti suhtautuu Talvivaaraan puolueettomasti.

Valitsin aineistoon Pekka Perää koskevia artikkeleita useasta eri mediasta. Näin yritin varmistaa sen, että analyysissä löytyviä kehyksiä ei selitä yksittäisen lehden toimituksellinen linja. Aineiston keruussa ongelmaksi muodostui tekstiaineiston määrä. Talvivaara täyttää uutisaiheena monet Galtungin ja Rugen uutiskriteereistä (1965, 68, 71–72). Kaivos on miljardiluokan hanke, jossa on riittänyt vastoinkäymisiä. Talvivaaralla on merkittävä työllisyysvaikutus Kainuuseen, joka kärsii pahasta työttömyydestä (Helsingin Sanomat 28.10.2007). Usein uutiset on henkilöity Pekka Perään, joka on kaivoksen perustaja ja pitkäaikainen Talvivaara-yhtiön toimitusjohtaja (ks. Esim. Suomen Kuvalehti 48/2007; Helsingin Sanomat 2.8.2014).

Tutkimusaineistooni valikoitui 19 artikkelia. Jutut on julkaistu vuosina 2005–2014 ja aineisto jakautuu lähteiden mukaan seuraavasti: Helsingin sanomat seitsemän juttua, Talouselämä kahdeksan juttua ja viitetietokannoista löytyneet seitsemän juttua. Viitetietokannoista löydetyissä artikkeleissa on mukana juttuja seuraavista lehdistä: Turun Sanomat (1 kpl), Kemia (1), Suomen Kuvalehti (3), Arvopaperi (1) ja Kauppalehti Optio (1).

Taulukko 1, analyysissä käytetty aineisto lähteen mukaan

Lähde	Helsingin Sanomat	Talouselämä	Muut	Juttuja yhteensä
Juttumäärä	4	8	7	19

6. Metodina kehysanalyysi: vallankäyttöä ja hegemonisia viestejä etsimässä

Edellisessä luvussa esittelin tutkimuksessa käyttämäni aineiston ja tutkimuskysymykseni. Tässä luvussa esittelen analyysissäni käyttämän metodin eli kehysanalyysin.

Kehyksen käsite on peräisin Erving Goffmanilta. Goffmanin (1986, 8) mukaan ihminen kysyy aina uuteen tilanteeseen tullessaan "mitä täällä on meneillään?" Goffman tarkoittaa kehyksellä tulkintakehystä, jonka avulla tunnistamme ja nimitämme asioita. Kehykset antavat merkityksen asioille ja toiminnalle. (emt., 10–11) Väliwerrosen (2007, 51) mukaan "Kehyksen käsite korostaa sitä, että - - - ihmiset tuottavat erilaisia versioita todellisuudesta." Myös Gaye Tuchman korostaa kehysten ja arkikokemuksen yhteyttä. Tuchmanin mukaan ihmiset organisoivat kehysten avulla tapahtumia, hallitsevat niitä ja osallistuvat niihin. (Tuchman 1978, 192–193)

Kehysteoriaa on sovellettu usein myös joukkoviestintätutkimuksessa. Tässä työssä käytän kehysanalyysia tekstien tulkitsemiseen. D'Angelon (2002, 873) mukaan kehysanalyysillä on ainakin neljä tutkimuskohdetta: 1) Teksteistä tunnistetaan temaattisia kokonaisuuksia, joita kutsutaan kehyksiksi, 2) tutkitaan, millaiset taustaoletukset ja olosuhteet tuottavat kehiksiä, 3) tutkitaan, miten uutiskehykset vaikuttavat siihen, mitä jo tiedämme. Tarkoitus on tutkia kehysten vaikutusta päätöksentekoon ja asioiden arviointiin. 4) Tutkitaan, miten kehykset muokkaavat yhteiskunnallisia prosesseja, kuten julkista keskustelua. Keskityn tutkimaan tekstejä enkä niiden vastaanottoa tai vaikutusta, joten tutkimukseni keskittyy kahdelle ensimmäiselle tasolle. Tarkoitukseni on tutkia, millaisia kehiksiä teksteistä löytyy, kehysten syntyprosessi on toissijaista.

Kehysanalyysin avulla on mediatutkimuksessa selvitetty muun muassa vallan ja hegemonian kysymyksiä. Kysymys vallasta ja hegemoniasta oli alun perin kiinteästi kytköksissä kehysten käsitteeseen. (Horsti 2005, 50–51) Carragee ja Roefs (2004, 214–215) näkevät, että kehysanalyysissä pitäisi keskittyä tutkimaan juuri politiikkaa ja yhteiskunnallista valtaa. Heidän mielestään kehysten tutkiminen pitää liittää tiiviisti hegemonian käsitteeseen, jotta kehysten linkit valtaan voidaan tuoda esiin.

Kehysten erittely tekstistä voi olla vaikeaa, sillä missään ei yksiselitteisesti määritellä, miten kehykset uppoavat tekstiin ja miten ne teksteistä ilmenevät (Entman 1993, 51; Vallaste 2013, 54–55). Gamsonin ja Modiglianin (1989, 3–4) mukaan teksteissä käytetään yleisesti viittä kehystämisen keinoa (framing device). Keinoja ovat *metaforat, esimerkit (kuten viittaukset historiaan) ja rinnastukset, iskulauseet, kuvaukset tai esittämiset (depictions) sekä visuaaliset kuvat*, (esimerkiksi ikonit). (emt.) Karina Horsti (2005 74–78) hyödynsi väitöstutkimuksessaan Gamsonin ja Modiglianin esittämiä keinoja, ja tunnisti niiden avulla kehyksiä suuresta uutisaineistosta. Sovellan samaa metodologia, jossa tekstistä etsitään metaforia, esimerkkejä tai rinnastuksia, iskulauseita tai nimeämisiä.

Metaforan avulla konkretisoidaan ja ymmärretään abstrakteja ja vaikeita ilmiöitä asioita vertaamalla niitä johonkin tunnettuun ja konkreettiseen asiaan. Metaforan käyttöä on esimerkiksi puhe turvapaikanhakijoiden tulvasta. (Horsti 2005, 74–75) *Iskulauseet ja nimeämiset* ovat tehokkaita keinoja kehystämisessä ja niissä hyödynnetään usein metaforia. *Rinnastuksella* tarkoitetaan uuden tapahtuman vertaamista johonkin historiallisesti tai maantieteellisesti jo tunnettuun ilmiöön. *Nimeäminen* on yksinkertaisesti asian kuvaamista nimellä. Nimeämistä tarkastellessa tärkeään rooliin nousee kysymys ensisijaisesta määrittelijästä: kuka on päässyt antamaan julkisen määritelmän yhteiskunnalliselle ongelmalle ensimmäisenä, esimerkiksi kenellä on oikeus puhua turvapaikanhakijoista laittomina siirtolaisina? (emt., 73–75)

Mediassa kehystäminen on asioiden valintaa ja painottamista. Näin tietyt puolet asioista saadaan näyttämään toisia merkittävämmiltä. Robert Entmanin (1991, 9) mukaan kehystämisessä tärkeintä on se, millainen painoarvo jollekin tapahtumaa selittävää tekijälle annetaan. Entman puhuu tästä tapahtuman koon muuttamisena, jota voi mitata yksinkertaisimmillaan sen mukaan, miten paljon palstatilaa tai lähetysaikaa jokin tapahtuma saa. Kehystämällä on merkitystä, koska kehykset auttavat luomaan arkijärkeä eli rutiininomaisia tapoja ymmärtää asioita.

Kehystämisen tavoitteena on määritellä ongelmia, syy-seuraussuhteita, tehdä moraalisia arvioita ja esittää ratkaisuja. Kehyksiä voi tutkia neljän kysymyksen avulla. Tekstiltä voi kysyä: 1) Mikä määrittyy ongelmaksi, 2) mikä ongelman syyksi, 3) mitä moraalisia päätelmiä tekstissä tehdään ja 4) mitä ehdotetaan ongelman ratkaisuksi. (Entman 1993, 52) Kehyksiä etsiessä pitää

myös pitää mielessä, että kehystäminen on valintaa ja poissulkemista. Siksi tekstiltä on myös tärkeä kysyä, mitä siinä ei ole mutta mitä siinä voisi olla (emt.; Horsti 2005, 72)

Kehysteoria on osa kriittistä perinnettä, jossa ajatellaan, että journalismi, kielenkäyttö ja muut sosiaaliset käytännöt rakentavat maailmaa, jossa elämme. Media tuottaa mielikuvia, jättää jotain kertomatta ja nostaa esiin jotain muuta. (Horsti 2005, 45) Horsti hahmottaa journalististen kehysten suhdetta muihin yhteiskunnan toimijoihin lainaamalla Pierre Bourdieun kenttäteoriaa. Bourdieun [1991] näkemyksen mukaan yhteiskunta rakentuu esimerkiksi journalismin, kulttuurin, talouden ja politiikan kentistä. Journalismin kenttä menee päällekkäin esimerkiksi talouden ja politiikan kenttien kanssa ja muut kentät ohjaavat osaltaan sitä, miten merkitykset journalismissa muodostuvat. (Ks. Horsti 2005, 47) Tämä heijastuu myös median kehysvalintoihin. Toimittajat kohtaavat työssään muiden toimijoiden, esimerkiksi kansalaisjärjestöjen, puolueiden ja elinkeinoelämän, luomia kehyksiä. Journalismi tulkitsee muualla syntyneitä kehyksiä ja tätä kautta yhteiskunnallinen todellisuus vaikuttaa journalismiin. Toimittajien kehysvalinnat toisaalta vaikuttavat siihen, millaisen kuvan mediayleisö saa yhteiskunnallisesta todellisuudesta. Näin toimittajien kehysvalinnat vaikuttavat yhteiskuntaan. (Horsti 2005, 69)

Robert Entman (1991, 6, 18–20) kertoo esimerkin kehystetystä mediajulkisuudesta 1980-luvulta, kun sekä Neuvostoliiton että Yhdysvaltojen armeijat ampuivat alas matkustajakoneen. Molemmissa välikohtauksissa kuoli satoja siviilejä. Neuvostoliittolaisten toiminta leimattiin barbaariseksi, tarkoitushakuiseksi murhaksi. Yhdysvaltojen ampuman koneen tapauksessa puolestaan puhuttiin teknologian virheestä. Erilaiset kehykset saivat aikaan sen, että samankaltaiset tragediat näyttivät olevan täysin toisistaan poikkeavia. (emt.)

Entmanin mukaan mediatekstissä tai mediatekstien sarjassa voi hallitsevan kehyksen lisäksi nousta esiin vaihtoehtoisia kehyksiä. Hallitseva kehys ei sulje vaihtoehtoja pois, mutta se saa ne näyttämään pieniltä ja vähäpätöisiltä. Edellä mainitussa, Neuvostoliiton konepudotuksen tapauksessa, vallitseva kehys oli se, että Neuvostoliiton toiminta kehystettiin kerta toisensa jälkeen tahalliseksi teoksi. Tämän vuoksi vaihtoehtoiset selitykset välikohtauksen syistä eivät enää näyttäneet uskottavilta. (emt., 21) Ei ollut uskottavaa puhua Neuvostoliiton teosta esimerkiksi teknisenä virheenä, kuten tehtiin Yhdysvaltojen konepudotusta käsitellessä.

Katri Vallaste (2013, 8, 48–55) hyödynsi kehysanalyysiä väitöstutkimuksessaan, jossa hän tutki euroskeptisyyden määritelmiä. Vallasteen tutkimissa sanomalehtiteksteissä euroskeptisyys nähtiin ongelmana, jonka taustalla ovat järkeen perustumattomat pelot ja vähäinen tietämys Euroopan unionista. Euroskeptikkoja kuvailtiin muun muassa uhkarohkeiksi ja ajastaan jälkeen jääneiksi. Heistä käytettiin halventavia synonyymeja. Mediatekstien lisäksi Vallaste tutki tekstejä, joiden kirjoittajat määrittelevät itsensä euroskeptikoiksi. Skeptikkojen teksteissä euroskeptisyyteen liitettiin isänmaallisuuden ja rehellisyyden kaltaisia termejä ja Euroopan unioni nähtiin ongelmaksi. Erilaiset kehykset saivat saman ilmiön näyttämään kahdelta ääripäältä.

Karina Horsti (2005) tutki väitöstutkimuksessaan, miten Suomen media käsitteli turvapaikkaa Suomesta hakeneita romaneja. Romanit eivät yleensä päässeet itse kertomaan tilanteestaan, vaan siitä puhuivat viranomaiset. Horstin tutkimissa teksteissä hallitseviksi kehyksiksi nousivat uhan, hallinnan ja laittomuuden kehykset. Niissä maahanmuuton ongelmat laitettiin turvapaikanhakijoiden syyksi, ratkaisut ongelmiin puolestaan olivat viranomaisilla. Turvapaikanhakijat leimattiin laittomiksi siirtolaisiksi, joilla ei ollut perusteltua syytä hakea Suomesta turvapaikkaa. (emt., 135, 178, 278)

Hyödynnän analyysissäni Entmanin määrittelemiä kysymyksiä (mikä tekstissä luetaan ongelmaksi, sen syyksi, mitä moraalisia päätelmiä tehdään, mitä ehdotetaan ratkaisuksi) ja etsin teksteistä kehyksen tunnusmerkkejä eli muun muassa metaforia ja kuvauksia (Gamson ja Modigliani, 1989, 3–4).

Täydennän kehysanalyysia Daniel Hallinin (1986, 116–119) teorialla julkisuuden piireistä. Hallin näkee, että julkisuus jakautuu kolmeen piiriin. Ne ovat yhteisymmärrys, oikeutettu kiista ja poikkeavuus. Toimittajien suhtautuminen johonkin aiheeseen riippuu siitä, mihin julkisuuteen piiriin aiheen katsotaan kuuluvan. Yhteisymmärryksen piirissä olevia asioita ei kyseenalaisteta vaan toimittajat tyytyvät toistamaan hallitsevia arvoja ja ideologiaa. Toisessa ääripäässä, poikkeavuuden piirissä, toimittajan rooliksi jää tyrmätä ideat, jotka uhkaavat poliittista yhteisymmärrystä. Näiden väliin sijoittuu oikeutetun kiistan piiri. Oikeutetun kiistan piirissä toimittajat pyrkivät käsittelemään aiheita itsenäisesti ja noudattamaan neutraaliuden ja tasapuolisuuden ihanteita. Piirien keskeiset rajat ovat hämäriä ja aiheet voivat myös siirtyä piiristä toiseen sen mukaan, miten yhteiskunnan ilmapiiri ja ideologia muuttuvat.

Teoria julkisuuden piireistä on työlleni tärkeä, koska käytän tätä teoriaa osana tekstianalyysia. Pyrin tutkimaan, onko aineistostani löydettävissä aiheita, joita toimittajat eivät lainkaan kyseenalaista. Etsin myös asetelmia ja ajatuksia, joita pidetään niin outoina, että niitä ei tarvitse lainkaan nostaa esiin.

Horstin mukaan tekstitutkimuksessa menetelmät kehittyvät aina suhteessa siihen, millaista aineistoa käytetään ja mitä aineistolta kysytään. Väitöksessään Horsti ei kuitenkaan edennyt aineistolähtöisesti eli hakenut uusia teorioita aineistonsa pohjalta. Aiempi metodi- ja teoriakirjallisuus ”osallistuivat vuoropuheluun” (Horsti 2005, 48) analyysia tehdessä. Esa Väliverronen (1995, 11) kuvaa tällaista etenemistapaa niin, että tulkinnan ideat syntyvät, kun tutkija on perehtynyt metodeihin ja muuhun tutkimukseen. Tämä on lähtökohta myös minun analyysissani. En hae uutta teoriaa Pekka Perää koskevasta kirjoittelusta, vaan yritän selvittää, miten aineistona suhtautuu aiempaan kehysanalyysin ja tekstitutkimuksen perinteeseen. Tuomi ja Sarajärvi (2002, 98–99) kuvaavat tällaista etenemistapaa teorialähtöiseksi tai teoriasidonnaiseksi tutkimukseksi. Tulkinta ei nouse suoraan aineistosta yksityisestä yleiseen tähtäävän induktiivisen päättelyn avulla vaan ”se on sidoksissa tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen ja näkökulmaan, joka kohdistuu tiettyyn teemaan. (Horsti 2005, 48)

7. Empiirisen kehysanalyysin tulokset

Edellisessä luvussa esittelemäni kehysanalyysin avulla jaoin aineistoni viiteen kehykseen. Tekstien vallitsevat kehykset nimesin *vaurauden*, *korjauksen*, *ympäristöuhan* ja *epäonnistumisen* kehyksiksi. Näiden lisäksi esiin tuli *vastakkainasettelun* kehys, joka esiintyi vain kahdessa jutussa ja silloinkin yhdessä toisten kehysten kanssa. Vaurauden kehys esiintyi jutuissa yleensä yksinään, mutta korjauksen, ympäristöuhan ja epäonnistumisen kehykset olivat jutuissa yleensä esillä yhdessä jonkin muun kehyksen kanssa.

Taulukko 2: Kehysten esiintyminen aineistossa (N=19)

Kehys	Vauraus	Korjaus	Epäonnistuminen	Ympäristöuhka	Vastakkainasettelu
N=19	8	8	8	6	2

Pekka Perä on mukana kaikissa jutuissa, mutta kehyksestä riippuen hänet asetetaan erilaisiin rooleihin. Vaurauden kehyksessä Perä on kaivoksia avaava ja työpaikkoja luova menestyjä, epäonnistumisen kehyksessä hän raskaimmillaan kantaa vastuun miljardien hukkainvestoinneista ja suuresta ympäristövahingosta.

Kaivoksen talous- ja ympäristövaikutuksia punnittiin usein saman kolikon kahtena puolena: vaikka kaivos tuottaisi taloudellista hyvää kuten työpaikkoja, pilaa se samalla luontoa. Mitä lähemmäs konkurssia Talvivaaran kaivos liukui, sitä kriittisemmäksi kävi myös kirjoittelu. Ympäristön pilaamista ei voinut enää perustella taloudellisella hyvällä. Samassa jutussa saatettiin käyttää esimerkiksi ympäristöuhkakehystä, vastakkainasettelun kehystä ja vaurauden kehystä. Tämä korostaa Horstin (2005, 72) havaintoa siitä, että yksittäistä juttua ei läheskään aina voi kauniista niputtaa yhteen kehykseen kuuluvaksi. Kehysten löytäminen tekstistä ei tässäkään tutkimuksessa ollut yksiselitteistä. Monessa jutussa on elementtejä useammasta kuin yhdestä kehyksestä. (Vrt. Horsti 2005, 72, Välvirronen 1995, 22)

Olen hahmottanut kehyksiä hyödyntämällä Entmanin (1993, 52) esittelemiä kysymyksiä, joiden avulla kehyksiä voi tunnistaa. Olen pohtinut, mikä teksteissä määritellään ongelmaksi, ongelman syyksi, mitä ratkaisua ongelmiin ehdotetaan ja mitä moraalisia päätelmiä tekstissä tehdään. Olen käyttänyt Entmanin kysymyksiä analyysin pohjana, mutta tuloksia esitän hieman eri tavalla. Esitän kehyksissä määritellyt ongelmat yhtenä kokonaisuutena ja käsittelen ongelmien syitä, niihin esitettyjä ratkaisuja ja moraalisia arvioita yhtenä kokonaisuutena.

Tarkastelen kehyksiä myös niissä esiintyvien kehysten tunnuspiirteiden eli metaforien, esimerkkien sekä rinnastusten ja kuvausten kautta. (Gamson & Modigliani 1988, 3–4)

Aloitan kehysten esittelyn metaforien ja vertausten pohtimisella. Metaforat eivät välttämättä ole tietoisien valinnan tulosta. Tämä tekee metaforasta mielenkiintoisen. Voisi ajatella, että tietyt metaforat ovat saavuttaneet hegemonisen aseman, jossa ne tulevat ensimmäisenä suomen kieltä käyttävien mieleen. Metaforan valinnalla on paljonkin merkitystä jutun sävyllä ja sisällöllä. Jos jutussa puhutaan Talvivaarasta rikospaikkana, on siinä vaikea puolustaa kaivoksen asemaa Kainuun pelastavana työllistäjänä. Ja päinvastoin, jos Pekka Perästä puhutaan kultakourana, on jutussa tuskin tuotu esiin Talvivaaran kielteisiä vaikutuksia. Metaforat saatetaan valita vasta viime vaiheessa, tekstiä viimeistellä ja puolihuolimattomasti, mutta kehyksistä ne voivat kertoa paljon. Lopuksi vertaan kehysten sisältöä myös Daniel Hallinin esittämään ajatukseen julkisuuden piireistä (1986, 116–119). Hallinin malli auttaa löytämään kehyksistä ne asiat, joita niissä voisi olla, mutta joita ei syystä tai toisesta ole nostettu julkisuuteen (Vrt. Horsti 2005, 71).

7.1. Vaurauden kehys: Kaivos on maakuntien lottovoitto

Kaivoksen alkuaikoina Talvivaaraa käsiteltiin miltei poikkeuksetta *vaurauden* kehyksessä. Kehys korostaa kaivoksen roolia tärkeänä työllistäjänä ja tulonlähteenä työttömyydestä kärsivälle maakunnalle. Pekka Perä on vaurauden kehyksessä asiantuntija ja kaivosalan tienraivaaja. Perä on juttujen tärkeä tai ainoa tietolähde. Kehyksen tunnuspiirteenä on Perään, Talvivaaraan ja laajemminkin kaivosalaan kohdistuvan kritiikin liki täydellinen puuttuminen.

Vaurauden kehyksessä kaivokseen liittyvät ongelmat tulevat Talvivaaran ulkopuolelta. Ongelmana on esimerkiksi se, että ympäristölupa hidastaa kaivoksen avaamista tai se, että rahoituksen saaminen kaivoksen aloittamiseksi on hankalaa. Ongelmana ei koskaan ole se, että kaivos saastuttaa tai että Talvivaara tai Pekka Perän visio olisi huonoa bisnestä. Juttujen sävy kannustaa kaivostoimintaa.

Vaurauden kehyksessä Talvivaaran kaivosta kuvaillaan suuruutta ja vaurautta huokuvilla termeillä ja metaforilla. Kaivos on kassakone, kaivoksen kuoritussa maisemassa pörräävät valtavat maansiirtokoneet, liuotuskasat ovat kaivoksen sydän, Talvivaaran kaivosmonttu on melkein yhtä syvä kuin Eiffel-torni on korkea. (Kauppalehti Optio 2/2011; Suomen Kuvalehti

48/2007; Arvopaperi, kesäkuu; Helsingin Sanomat 28.10.2007) Kaivokset säteilevät työtä, kaivosbuumi on lottovoitto (Talouselämä 30/2008). Metaforien ja kuvausten käyttö luo mielikuvan suuresta, hyvin toimivasta koneesta, joka tuo vaurautta lähialueilleen ja muualle Suomeen.

Vaurauden kehyksessä Pekka Perä kuvataan myönteisessä valossa. Jutuissa korostetaan Perän maanläheisyyttä, rempseää tyyliä ja ronskia huumoria. Hän polttaa tupakkaa takki auki pakkasessa ja puhuu alaisilleen mahdollisimman epämuodollisesti (Suomen Kuvalehti 48/2007; Talouselämä 27/2007). Perä on juttujen perusteella tehokas ja aikaansaava mies, joka suunnittelee kaivoksen aikataulut kapakassa (Talouselämä 27/2007).

Toisaalta Perä on huippuluokan kaivosammattilainen, jolla on erinomainen kokemus alalta (Suomen Kuvalehti 48/2007). Hän on rohkea visionääri, jonka ”alun perin hyvältä näyttänyt idea osoittautui aivan erinomaiseksi” (Talouselämä 27/2007) ja teki Perästä pörssipohatan. Menestys ei näytä kihantaneen Perän kaivoskypäriään. Toimittaja kertoo, että toimitusjohtaja Perä ajelee edelleen vanhalla Nissanilla, vaikka perheen omaisuus mitataan nykyään sadoissa miljoonissa euroissa. (Talouselämä 27/2007; Arvopaperi, kesäkuu 2009)

Vaurauden kehys on kokonaisuudessaan voimakkaasti Perän, Talvivaaran ja kaivostoiminnan tukena. Perän sanomisia ei testata, häntä ei laiteta tosissaan selvittämään ristiriitoja esimerkiksi kaivoksen ja ympäristön välillä. Lisäksi vaurauden kehys esiintyy yleensä jutun ainoana kehysenä. Vain kahdessa jutussa vaurauden kehys esiintyy muiden kehysten kanssa. Vaurauden kehys joutuu niissä vastakkain ympäristöuhan- ja vastakkainasettelun -kehysten kanssa.

Talvivaaralle myönteisenä kehysenä vaurauden kehys luottaa kaivosta lähellä oleviin tietolähteisiin. Pekka Perä on vaurauden kehyksessä keskeinen lähde. Tämä johtuu osittain siitä, että melkein puolet kehysten jutuista on henkilökuvia, joissa haastateltavalla on suuri rooli jo juttutyypin muotovaatimusten vuoksi. Perän lisäksi kehykseen kuuluvissa jutuissa haastatellaan muita Talvivaaran työntekijöitä, joista tärkein on bioliuotuksen asiantuntija Marja Riekkola-Vanhanen. Talvivaaralaisten lisäksi jutuissa ääneen pääsevät Sotkamon kunnanjohtaja, kauppa- ja teollisuusministeriön kaivosasiantuntija ja muut kaivosalan sisäpiiriläiset. Tavalliset kansalaiset eivät pääse vaurauden kehyksessä esiin, kaivoksen kriitikoista puhumattakaan.

Talvivaaran duunareita eli käytännön kaivostyötä tekeviä haastatellaan vain yhdessä kehyksen jutussa. Helsingin Sanomien juttu (HS 28.10.2007) ”Miljardin tonnin monttu” perustuu pitkälti kaivokselle työskentelevän geologi Hannu Lahtisen myönteiseen kokemukseen Talvivaarasta, hänelle kaivos on unelmien työpaikka. Työntekijän kautta toimittaja pääsee lähemmäs kaivoksen arkea, mutta laajemmassa kehyksessä Lahtisen kommentit näyttävät pönkittävän Pekka Perän hegemonista asemaa Talvivaara-tiedon luotettavana lähteenä. On vaikea kuvitella, että tuore työntekijä voisi esiintyä jutussa nimellään ja arvostella vasta-aloittaneen kaivoksen omistajaa. Tämä väistämättä myös näkyy jutun sävyssä.

Vaurauden kehyksessä kaivostoiminta esitetään melko ongelmattomana. Ongelmaksi ei nähdä sitä, miten kaivos mahdollisesti vaikuttaa luontoon. Ongelmien suunta nähdään kehyksessä päinvastoin: ympäristövaikutusten selvittäminen on ”merkittävä hidaste kaivosprojekteissa” (Talouselämä 27/2005). Myös muut kaivoksen toimintaa uhkaavat tekijät tulevat ulkopuolelta. Kaivosten voittokulkua uhkaa esimerkiksi työvoimapula, kun Talvivaaran lupaava esiintymä pitää saada teolliseen tuotantoon nopeasti (Helsingin Sanomat 28.10.200; Talouselämä 30/2008). Valtavan kaivoksen avaaminen myös vaatii valtavasti rahaa, joten rahoitusmarkkinoiden jähmeys ja kotimaisen rahoituksen heikko saatavuus ovat ongelmia (Suomen Kuvalehti 48/2007; Talouselämä 30/2008).

Kaivoksen mahdollisuuksia menestyä bisneksenä ei käsitellä tarkkaan. Toisaalta kerrotaan, että Talvivaaran malmi on niin köyhää, että sen louhiminen perinteisillä menetelmillä ei ole kannattavaa. Siksi tähän pulmaan on löydettävä ratkaisu. (Helsingin Sanomat 20.5.2012). Kun kaivos saadaan avattua, uhkaavat menestystä nikkelin laskeva hintakehitys ja maailmantalouden hidastuminen (Talouselämä 30/2008; Arvopaperi, kesäkuu 2009). Kaikki Talvivaaraa koskevat ongelmat näyttävät juttujen valossa väliaikaisilta ja niiden syyt ovat muualla kuin kaivoksessa tai sen johdossa.

Vaurauden kehyksen ongelmat tulevat kaivosten ulkopuolelta. Ratkaisut puolestaan löytyvät kaivoksen omista riveistä. Toimittajat luottavat Pekka Perän visioon, jolla köyhästä malmista voidaan Talvivaarassa tuottaa kannattavasti metallia. Perä puhuu puolelleen ammattilaisen, jonka avulla bioliuotus saadaan toimimaan ja Talvivaaran nikkeliarre talteen. Lisäksi hänen kerrotaan neuvottelevan kokeneena kettuna miljoonarahoitukseen kasaan ulkomailta. Perällä on

myös ratkaisu metallien vaihteleviin hintoihin ”hintojen syklisyydeltä suojaudut parhaiten siten, että omistaa raaka-aineen itse.” (Suomen Kuvalehti 48/2007)

Vaurauden kehys esittää Talvivaaran ja muun kaivosalan ongelmien ratkaisijana, ei niiden lähteenä. Vahvimmissa esimerkeissä kaivostoiminta nähdään välttämättömänä edellytyksenä muun suomalaisen teollisuuden elinvoimalle. Kauppa- ja teollisuusministeriön

kaivosylitarkastaja Krister Söderholm muotoilee asian Talouselämälle näin:

”Ei ymmärretä, että ilman kaivoksia meillä ei ole asuntoja, teitä, autoja eikä kännyköitä. Vaihtoehtona on tuonti ulkomailta, usein kehitysmaista. Kierrätys ei ole vaihtoehto.” (Talouselämä 27/2005)

Pekka Perään suhtaudutaan vaurauden kehyksessä suopeasti. Hän tarjoaa toimivia ratkaisuja kaivoksen ongelmiin, jotka näyttäytyvät yksinkertaisina. Perän mukaan kaivoksella on mahdollisuus menestyä pitkälle tulevaisuuteen, koska metallien maailmanmarkkina vain kasvaa, kun Kiinan talous tarvitsee lisää raaka-aineita (Helsingin Sanomat 28.10.2007). Perä on myös tienraivaaja, joka tuo yrittäjävetoisia kaivoksia Suomeen, jossa kaivostoiminta on perinteisesti ollut liikaa valtiomonopoliin harteilla (Arvopaperi, kesäkuu 2009).

Vaurauden kehukseen sijoitetut jutut on julkaistu ennen Talvivaaran kipsisakka-altaan vuotoa, joka sattui vuonna 2012. Tämän jälkeen aineistoa hallitsivat korjauksen, ympäristöuhan ja epäonnistumisen kehukset. Kipsisakka-altaan onnettomuus näyttäytyy avaintapahtumana [Brosius ja Eps 1995, 393] (ks. Horsti 2005, 57), jonka jälkeen Pekka Perän ja Talvivaaran esittäminen journalismissa muuttuu ilmeisen lopullisesti.

Mediakehysten voima perustuu ennen kaikkea siihen, että toisia asioita nostetaan esiin ja toiset häivytetään julkisuudesta (Horsti 2005, 71). Tarkastelen poissulkemista suhteessa Daniel Hallinin ajatukseen julkisuuden piireistä. Kehyksessä otetaan itsestään selvänä tosiasiana se, että kaivostoiminta on kannattavaa ja kannatettavaa bisnestä. Kaivos voi toimia niin, että ympäristö ei tuhoudu tai kärsi liikaa. Kaivos tuo kaivattua piristystä paikalliseen talouteen ja kaivosten tuottamaa raaka-ainetta tarvitaan välttämättä, jotta Suomen talous pyörii.

Vaurauden kehyksessä voidaan kiistellä siitä, miten paljon Talvivaara saa muuttaa lähiympäristöään. Pekka Perää pidetään tuloksia tekevänä johtajana, mutta joitain hänen vähemmän hyviä luonteenpiirteitään, kuten turhaa suorapuheisuutta ja välillä hankalaa

johtamistyyliään, tuodaan myös esille. Vakavampi kiista käydään ympäristölupien ja kaivostoiminnan välillä. Kehys näkee ympäristöluvan hidasteena, jonka järkevyydestä voidaan kiistellä. Kaivoksen avaamiseen ja pyörittämiseen tarvittavasta rahoituksesta ei käydä oikeaa kiistaa, mutta jutuissa voidaan tuoda esiin se, että rahan kerääminen Suomesta kaivoshankkeeseen on vaikeaa.

Vaurauden kehyksessä ei pohdita Talvivaaran mahdollisia vakavia vaikutuksia lähiympäristöön eikä tuoda esiin kaivosalaan liittyvää suurta taloudellista riskiä. Silloin, kun taloutta käsitellään, mainitaan Talvivaara esimerkkinä suurten lupauksen liiketoiminnasta, jolla on lupaava tulevaisuus.

7.2. Ympäristöuhan kehys: Talvivaara vastaan luonto

Vaurauden kehysten vastapainona aineistostani erottuvat epäonnistumisen ja ympäristöuhan kehukset. Näistä ympäristöuhan kehys tuntuu olevan luontevampi vastapari vaurauden kehyselle. Siinä Talvivaaran ongelmien syynä eivät ole niinkään kaivoksella tehdyt virheet ja yhtiön epäonni, vaan kaivoksen toiminta ylipäänsä. Vaurauden kehys esittelee Talvivaaran kassakoneena, ympäristöuhan kehyksessä Talvivaara on rikospaikka. Nimensä mukaisesti kehys näkee Talvivaaran uhkana lähiympäristön ja laajemminkin luonnon hyvinvoinnille. Uhattuna on myös Kainuun imago luontomatkailukohteena. Syyt ongelmiin löytyvät kaivoksen toiminnasta, bioliuotusprosessin kemikaaleista, huonosti rakennetuista altaista ja uraaniluvan salailemisesta.

Ympäristöuhan kehys ei koskaan esiinny jutuissa yksin, vaan se on joko vastapainona korjauksen kehyselle tai korostamassa kaivoksen uhkia epäonnistumisen kehysten rinnalla. Ympäristöuhan ja korjauksen kehysten esiintyminen samassa jutussa saattaa kertoa siitä, että objektiivisen journalismin perinteen mukaisesti kiistanalaisessa asiassa halutaan tuoda esille kiistan molemmat osapuolet tai ainakin näiden näkökannat. (vrt. Gitlin 2003, 24–28; 109–123; 230, Hallin 1986, 68) Juttujen tasapainottaminen saattaa myös osittain kertoa journalistien toimintaa säätelevien journalistin ohjeiden tarkasta noudattamisesta. Ohjeiden kohdassa 21 mainitaan, että kielteistä julkisuutta saavan henkilön on saatava esittää näkemyksensä asiasta kriittisen jutun yhteydessä (Suomen Journalistiliitto 2013). Tasapuolisuus on siis journalismin eettinen normi, mutta se saattaa kertoa myös journalistien tavasta pelata varman päälle. Toimittajat saattavat antaa Pekka Perälle puolustuspuheenvuoron, jotta heitä ei voitaisi syyttää epäeettisestä toiminnasta.

Talvivaaran nimittäminen rikospaikaksi on selkein metafora, jolla Pekka Perää ja Talvivaaraa vedetään vastuuseen kaivoksen ympäristöongelmista. Kaivoksen johdon tekemiä päätöksiä vesiongelman ratkaisussa nimitetään karmeiksi ja onnettomiksi. Vaikuttaa siltä, että toimittaja haluaa tehdä selväksi, että Pekka Perän vakuuttelut kaivoksen turvatoimien riittävydestä eivät enää riitä. Talvivaarassa on tehty virheitä ja niiden vastuulliseksi esitetään Pekka Perää. (Talouselämä 43/2012 b). Kehyksessä kaivos on muuttunut maakunnan pelastajasta ympäristön pilaajaksi ja sylkykupiksi (Helsingin Sanomat 20.5.2012). Kaivoksen toimintaa on ehkä katsottu läpi sormien, koska hallitus on lähtenyt mukaan Suomeen iskeneeseen kaivoshypeen (Suomen Kuvalehti 47/2013 a).

Ympäristöuhan kehyksessä Pekka Perään suhtaudutaan epäluuloisesti. ”Musta kaivos”-jutussa (Helsingin Sanomat 20.5.2012) häntä nimitetään vuorimieheksi, joilla on ”yli-ihmismoraali”, käsitys, että he voivat tehdä aivan mitä huvittaa. Perä on saanut karismallaan puolelleen myös ympäristöhallinnon ihmiset, mistä on haittaa luonnolle (Helsingin Sanomat 20.5.2012). Perää haastetaan kysymyksillä Talvivaaran ympäristöasioista ja yhtiön suhtautumisesta vesiensuojeluun (Suomen Kuvalehti 47/2013; Talouselämä 17/2012 a).

Kuvausten ja metaforien tasolla voi päätellä, että ympäristöuhan kehys näkee Talvivaaran toiminnan kyseenalaisena ja nostaa esiin myös kysymyksen siitä, pitäisikö kaivoksen toimintaa jatkaa lainkaan, ainakaan voimassaolevilla lupaehdoilla. Lähdekäytäntöjen tasolla ympäristöuhan kehys haastaa Pekka Perän hegemonista viestiä Talvivaaran kannattavuudesta. Kaivoksen sulkeminen on kuitenkin tässäkin kehyksessä liian radikaali ehdotus.

Ympäristöuhan kehyksessä lähteenä ja asioiden ensisijaisina määrittelijöinä on useita asiantuntijoita. Pekka Perä pääsee kertomaan näkemyksensä kaivoksen ympäristöongelmista, mutta hänen näkemyksiään vastaan esitetään joko muiden asiantuntijoiden mielipiteitä tai toimittajan kriittisiä kysymyksiä ja taustatietoa.

Tärkein kysymys ympäristöuhan kehyksessä liittyy Talvivaaran jätevesiin, vesionnettomuuteen ja sen seurauksiin. Toimittajat Luoma-Aho ja Miettinen (Helsingin Sanomat 20.5.2012) eivät käytä suoria sitaatteja puhuessaan kaivoksen vesiongelmosta, mutta toimittajat tuovat esiin

monia vesiin liittyviä ongelmia. He siis ottavat jutussa roolin vesiongelman ensisijaisina määrittäjinä.

Myös Pekka Perä pääsee ottamaan kantaa vesiasiaan. Jutussa ”Pekka Perä palaa rikospaikalle” (Talouselämä 43/2012) Perä kertoo oman näkemyksensä siitä, miksi kipsisakka-altaan pohja petti. Toimittaja kuitenkin tuo heti Perän mielipiteen jälkeen esille kahden patoasiantuntijan näkemykset, joiden mukaan allas oli alun perin huono. Myöhemmin jutussa vielä haastatellaan toista asiantuntijaa, joka syyttää Talvivaaraa liian heikosta allasrakentamisesta. Kainalojutussa tutkija kertoo, että Talvivaaran vesistö päästöjen seuraukset ovat pysyneet kurissa lähinnä hyvän onnen ansiosta. Lisäksi toimittaja tuo esiin vesistötuhot, joita Talvivaara on aiheuttanut jo ennen kipsisakka-altaan vuotoa. (emt.) Toimittajat näkevät, että Talvivaara ja Pekka Perä ovat ainakin osin vastuussa ympäristön pilaantumisesta.

Kehyksen toinen keskeinen kiista on kysymys uraanin talteenotosta. Tässä ympäristöuhan kehys asettuu vastakkain korjaamisen kehysten kanssa. Jutussa ”Anteeksi pyytely ei tässä auta” (Kemia 3/2012) Pekka Perä selostaa perusteellisesti Talvivaaran luotettavaa toimintaa uraani asiassa. Jutun yhteydessä julkaistu kainalojuttu perustuu Talvivaaraan kriittisesti suhtautuvan tutkija Mika Flöjtin haastatteluun. Asiantuntija Flöjt esittää huolensa lisääntyvästä kemikaalien käytöstä, lähijärvien pilaantumisesta, Kainuun menetetyistä matkailuimagosta ja kaivoksen ympäristölupien puutteesta. (Kemia 3/2012)

Uraani asiassa pääsevät poikkeuksellisesti ääneen myös paikalliset. Kaivoksen lähialueella asuva pariskunta syyttää Talvivaaraa uraanihakemuksen piilottelusta. He saavat tuekseen asiantuntijan Suomen Luonnonsuojeluliitosta, lisäksi jutussa mainitaan kaksi uraaniin kriittisesti suhtautuvaa tutkijaa. Uraaninvastustajia ei jätetä yksin ja heidän mielipiteensä otetaan vakavasti. Pekka Perälle ei anneta puheenvuoroa lainkaan. (Helsingin Sanomat 20.5.2012)

Lähdekäytäntöjensä puolesta ympäristöuhan kehys haastaa Pekka Perän hegemonista asemaa ja vie tältä oikeuden toimia ongelmien ensisijaisena määrittelijänä. Yleisemmällä tasolla kehys käyttää hegemonisia lähteitä: asiantuntijoita, poliitikkoja ja toimittajan omaa määrittelyvaltaa. Paikalliset pääsevät ääneen vain kerran.

Kehyksessä esitetään Talvivaaran toiminta ympäristön kannalta kyseenalaisena.

Rikkivetymyrkytys johtaa työntekijän kuolemaan, veden varastoinnista kipsisakka-altaaseen on käynnissä mahdollista ympäristöriskosta selvittävä poliisitutkinta eikä yhtiö ota ympäristöhuolia riittävän tosissaan (Suomen Kuvalehti 47/2013 a) Kaivoksen aikeet uraanin talteenotosta herättävät huolta ympäristöturvallisuudesta. Talvivaaraa syytetään uraanihankkeen piilottelusta, viranomaiset epäonnistuvat ympäristöluvan kanssa ja asiantuntijoita huolettaa kemikaalien lisääntyvä käyttö. (Kemia 3/2012; Helsingin Sanomat 20.5.2012)

Talvivaaran jätevedet ja vesistöjen saastuminen ovat kaivoksen suurin ympäristöuhka. Se tuodaan tavalla tai toisella esiin melkein kaikissa kehyksen jutuissa. Ympäristöuhan kehyksessä ongelmien syynä nähdään Talvivaaran kaivos. Kaivoksen johtoa haastetaan ympäristöongelmista kysymällä vaikeita kysymyksiä tai tuomalla asiantuntijoiden näkökulmaa mukaan juttuihin. Kaivoksen jätevedet uhkaavat lähijärvien tilaa ja Talvivaaran kyky hoitaa vesiasiaa kyseenalaistetaan. Vesiongelmiin syyksi mainitaan Talvivaaran jätevedet, joissa metallipitoisuudet ovat olleet huomattavasti sallittua korkeampia. Kaivosta valvovat viranomaiset halutaan vastuuseen, paikalliset syyttävät heitä asioiden piilottelusta ja asettumisesta kaivoksen puolelle, luontoa vastaan. (Helsingin Sanomat 20.5.2012)

Ympäristöuhan kehyksessä luonnon kunnioittaminen ja kaivoksen vastuu ympäristöasioista otetaan itsestäänselvyyksinä, jotka ovat konsensuksen piirissä. Kehyksessä ollaan yksimielisiä siitä, että Talvivaaran toiminta on aiheuttanut ympäristölle haittaa. Kehyksessä käydään kamppailua siitä, ovatko Talvivaaran ympäristönsuojelutoimet riittäviä. Tärkeitä riidanaiheita on kaksi: uraanin talteenoton turvallisuus ja kaivoksen vesiongelmiin hoito. Kehys painottaa uraani- ja vesikysymystä uhan kannalta, molemmat nähdään mahdollisina ympäristöriskinä. Kehyksessä kysytään, ovatko kaivoksen valvonnasta vastaavat viranomaiset hoitaneet työnsä riittävän tehokkaasti. Kaivoksen sulkeminen on kuitenkin tällekin kehyselle liian radikaali ehdotus eli se sysätään kieltämisen piiriin.

7.3. Vesi valtaa kaivoksen, mutta asiat saadaan kuntoon: Korjauksen kehys

Korjauksen kehykseen laskin kuuluvaksi ne jutut tai juttujen osat, joissa viitataan Talvivaaran kaivosta koskeviin ongelmiin. Vaurauden kehykseen verrattuna korjauskehys korostaa Talvivaaran kohtaamia vaikeuksia. Kaivoksen aikeet uraanin talteenotosta herättävät kiivasta keskustelua, yhtiön kassatilanne heikkenee ja tuotanto on vaikeuksissa.

Korjauksen kehystä on vaikea erottaa ympäristöuhan ja epäonnistumisen kehyksistä. Korjauksen kehys esiintyy vain yhdessä jutussa ainoana kehyksenä, muuten se kulkee rinnakkain ympäristöuhan tai epäonnistumisen kehysten kanssa. Kaikissa kolmessa kehyksessä käsitellään kaivoksen ongelmia, välillä talouden, välillä ympäristön, välillä molempien näkökulmasta. Erottava tekijä on kehysten suhtautuminen kaivoksen tulevaisuuteen ja ongelmien syihin. Korjauksen kehyksessä uskotaan, että Talvivaara pystyy Pekka Perän johdolla vielä voittamaan ongelmat ja nousemaan kannattavaksi. Perä on korjauksen kehyksessä tärkeä toimija ja toisinaan juttujen ainoa tekstissä näkyvä lähde. Tähänkin kehykseen kuuluu Perän haastatteluun pohjautuvia henkilökuvia. Selkeimmin korjauksen kehys asettuu Pekka Perän puolelle metaforien käytössä, joten aloitan kehyksen kuvailun siitä.

Kehyksen tunnusmerkit eli metaforat, rinnastukset, esimerkit ja kuvaukset paljastavat korjauksen kehyksestä paljon. Pekka Perään kuvataan kehyksessä yleensä positiivisin termein, kaivostoiminnan vastustajia vähätellään ja itse Talvivaaran kaivosta kuvataan suuruutta ja vaurautta korostavin termein.

Perä kuvataan korjauksen kehyksessä työtä pelkäämättömänä ongelmienratkaisijana. Hän on kotiutunut kaivoksen ankeaan maisemaan, hänellä on otteissaan ”pohjalaisen isäntämiehen tarmokkuutta” (Turun Sanomat 16.12.2012). Perä ei myöskään aio antaa ongelmien edessä periksi vaan on toimitusjohtajan pallilla niin kauan, että kaivoksella menee taas hyvin (Turun Sanomat 16.12.2012.; Talouselämä 29/2013). Perää nimitetään kaivoksen isännäksi tai patruunaksi (Turun Sanomat 16.12.2012; Helsingin Sanomat 2.8.2014).

Talvivaara on koruton ja suuri paikka, jossa tehdään ronskia bisnestä. Talvivaaran liuotusaltaiden kokoa verrataan jalkapallokenttiin, kaivoksella on töissä omakotitalon kokoisia autoja. (Turun Sanomat 16.12.2012; Helsingin Sanomat 2.8.2014) Talvivaaran toimintaa verrataan muuhun teollisuuteen ja niiden aiheuttamiin haittoihin. Kipsisakka-altaan vuoto on Perän mukaan huomattavasti pienempi ja vähemmän haitallinen kuin kaksi muuta Suomessa sattunutta jätevesivuotoa (Suomen Kuvalehti 47/2013). Uraanin talteenotosta ei tarvitse olla huolissaan, koska Talvivaaraa hoidetaan eri tavalla kuin Nigerin tai entisen DDR:n kaivoksia (Kemia 3/2012).

Rinnastuksilla häivytetään kaivoksen johdon vastuuta Talvivaaran ongelmista. Osasyynä kaivoksen vajaatuotantoon on ”vedenpaisumus”, joka sysää kaivoksen ”konkurssin partaalle”. Lisäksi kaivosta rinnastetaan suomalaisen kirjallisuuden tunnettuun hahmoon, Saarijärven Paavoon, koska molempia vaivaa toimittajan mukaan ”riivaa krooninen huono onni.” (Helsingin Sanomat 2.8.2014) Kivenkäsittelylaitteet eivät yllättäen toimikaan ja tämän vuoksi laitteita joudutaan rakentamaan uusiksi (Talouselämä 17/2012). Muotoilu sysää vastuun ongelmista ulkoisille tekijöille, aivan kuin tehtaan johdon ei olisi ollut velvollisuutta varmistaa laitteiden toimivuutta etukäteen.

Talvivaaran taloudellista merkitystä korostetaan puhumalla kaivoksesta suurimpana syynä Kainuun talousihmeeseen ja kaivoksista ylipäätään kasvun suurimpina moottoreina (Talouselämä 17/2012). Perä itse nimittää vielä tiukkojen talousvaikeuksien keskelläkin kaivosta rahantekokoneeksi (Helsingin Sanomat 2.8.2014). Toimittaja ei näkemystä haasta, muilla siihen ei ole edes mahdollisuutta, koska heitä ei asiasta kuulla. Jutussa käytetään kuitenkin runsaasti metaforia ja kuvauksia, joilla annetaan ymmärtää, että tilanne on Pekka Perän hallussa tai ainakin hänellä on halu kääntää asiat paremmaksi. Hänen uskonsa kaivoksen tulevaisuuteen on ”luja kuin rautanaula”, Perä itse on ”lujatahtoinen ja peräänantamaton”. Jo otsikko ” Perän sisu pitää Talvivaaraa pystyssä” pönkittää kuvaa Perästä ongelmienratkaisijana. (Helsingin Sanomat 2.8.2014)

Korjauksen kehyksessä vähätellään kaivoksen ympäristöhaittoja ja kyseenalaistetaan ympäristöaktivistien mielipiteitä. Kaivoksen vieressä sijaitsevan Ylälumijärven puolesta pelkäävät vain ”kiihkeimmät ympäristöaktivistit”, jotka ”ovat julistaneet järven pahoin saastuneeksi” (Helsingin Sanomat 2.8.2014). On ”harhakuva”, että edes paikalliset asukkaat vastustaisivat Talvivaaraa, sillä Perän mukaan ”ylivoimainen enemmistö on suhtautunut meihin koko ajan lämpimästi” (SK 47/2013 b). Perä siis puolustaa kaivoksen olemassaoloa sillä, että paikallisista asukkaista valtaosa kannattaa kaivostoiminnan jatkoa, joten ongelmaa ei Perän mielestä ole olemassa. Suomen luonnonsuojeluliitto on hakenut oikeusteitse muutosta päätökseen, jonka mukaan Talvivaara saa ottaa talteen uraania. Perä kuittaa ympäristöväen huolen sillä, että pelot eivät perustu faktoihin vaan hänen mukaansa ”uraani herättää tunteita” ja ”keskustelua käydään liikaa mielikuvien varassa, haetaan salaliittoja ja mörköjä” (Kemia 3/2012). Ympäristöhuoleen ei ylipäänsä ole syytä, sillä kaivoksen ympäristötoimet nähdään

riittäviksi, uudet ympäristöinvestoinnit ovat ”piste i:n päällä”, kaivos on jo ennestään ottanut luonnonsuojelun vakavissaan (Talouselämä 17/2012).

Metaforat ja muut kehysten tunnusmerkit viittaavat siihen, että korjauksen kehys on vahvasti kaivosmyönteinen. Niinpä on ymmärrettävää, että kehys luottaa Pekka Perään: hän on käytännössä kehysten ainoa ääneen pääsevä lähde. Talvivaaran teknologiajohtaja Pertti Pekkala on Perän lisäksi ainoa kehysten siteerattu lähde ja Pekkala kuullaan vain kerran. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että Perää ei haastettaisi jutuissa lainkaan. Esimerkiksi Suomen Kuvalehden (47/2013) henkilöjutussa ”Olemme kannattavia tälläkin hinnalla” toimittaja laittaa Perän vastaamaan tiukkoihin kysymyksiin ympäristöongelmien syistä ja kaivoksen taloustilanteesta. Perä kuitenkin tarjoaa kaikkiin ongelmiin ratkaisun, jota toimittaja ei enää haasta jatkokysymyksellä. Ainakaan mahdollinen vastareaktio ei ole päätynyt valmiiseen juttuun.

Korjauksen kehyksessä valetaan uskoa Pekka Perän kykyyn johtaa Talvivaara uuteen menestykseen. Silti Perä kohtaa kehyksessä myös vastustusta. Tämä johtuu siitä, että korjauksen kehys esiintyy yleensä samoissa jutuissa kuin epäonnistumisen tai ympäristöuhan kehys. Esimerkiksi jutussa Talvivaara kuivuu (Lähteenmäki 2013) Pekka Perä kertoo yhtiön rahoitusongelmista: ”Meillä omat mallit esittävät, että käteisvarat riittävät”. Tämä on tyypillinen ratkaisu ongelmaan: ratkaisun kehys luottaa siihen, mitä Perä sanoo. Heti seuraavassa virkkeessä tulee kuitenkin vastalause: ”Varmaa kuitenkin on, että yhtiö tarvitsee lisärahoitusta ellei se saa ongelmia hallintaan” (Talouselämä 29/2013). Toimittaja ei tukeudu vain Perää tukevaan kehukseen, vaan haastaa Perän näkemyksen kaivoksen talousnäkömystä. Kehys vaihtuu korjauksen kehyksestä epäonnistumisen kehukseen.

Korjauksen kehyksessä kaivos kamppailee metallintuotantoon, talouteen ja ympäristökysymyksiin liittyvien ongelmien kanssa. Talvivaaran maine on mennyt, koska lähijärviin on vuotanut metallipitoista nestettä kipsisakka-altaan petettyä (Turun Sanomat 16.12.2012). Jo ennen suuronnettomuutta Pekka Perä joutuu puolustelemaan kaivoksen suunnittelemaa uraanin talteenottoa ja selostamaan, mikä meni pieleen, kun kaivoksen työntekijä kuoli rikkivetypäästöihin (Kemia 3/2012).

Korjauksen kehyksessä nähdään Talvivaaran ongelmien syyt kaivoksen ulkopuolisissa tekijöissä. Esimerkiksi kaivoksessa olevaa ylimääräistä vettä ei saada pois alueelta edes puhdistettuna, koska ympäristölupa on ongelmallinen. Yhtiö tuottaa liian vähän metallia, mutta tähänkin ongelmaan syyt ovat kaivoksen johdosta riippumattomia. Bioliuotuksen metallipitoisuus on Perän mukaan vain väliaikaisesti liian matala eikä osaavia ammattilaisia voi ostaa mistään kaivokselle töihin. (Suomen Kuvalehti 47/2013 b) Korjauskehyksessä yhtiön johtoa ei laiteta vastuuseen esimerkiksi pahimmasta ympäristövahingosta eli kipsisakka-altaan vuodosta. Sen sijaan allasvahinko nähdään ennen kaikkea tuotannollisena ongelmana: kaivosalueella on liikaa vettä ja se hidastaa tuotanto ja haittaa näin yhtiön taloutta. Ongelmat ovat myös väliaikaisia ja niihin on olemassa ratkaisu. Kipsisakka-altaan vuoto kuitataan yksinkertaisimmillaan näin: ”Perä on luvannut kaikelle kansalle maksaa sotkun” (Turun Sanomat 16.12.2012). Perusteellisempaa selitystä ympäristövahingon syistä ja mahdollisista seurauksista ei vaadita.

Talvivaaran lähivesiä koskevassa kirjoittelussa näkyy puolueellisuus. ”Kiihkeimmät ympäristöaktivistit” (Helsingin Sanomat 2.8.2014) väittävät, että kaivoksen lähijärvi on saastunut. Viimeisen sanan saa Talvivaaran edustaja, joka vakuuttaa, että vesi on kunnossa. Kummempia selityksiä ei vaadita, mittauksia järven mahdollista saastumisesta ei tuoda esiin. (Helsingin Sanomat 2.8.2014)

Korjauksen kehys asettuu Pekka Perän tueksi myös kaivoksen tulevaisuudelle tärkeässä kiistassa uraanin talteenotosta. Uraanista huolestunut, kasvoton ympäristöväki ei ymmärrä talteenoton hyötyjä ja uraania vastustetaan heppoisin perustein. Hallitus ja asiantuntijat ovat Perän mukaan talteenoton puolella. (Kemia 3/2012) Syntyy kuva, että uraanin vastustajat ovat tunteikkaita hölmöjä, joiden argumentit eivät ole yhtä vakuuttavia kuin taloutta ja ympäristöä ymmärtävien kaivosalan asiantuntijoiden.

Myös kaivoksen talous on korjauksen kehyksessä matkalla huonoon suuntaan. Kannattavuus ei ole entisellään, kaivoksen rahoitustilanne on aiempaa vaikeampi ja tulevaisuus näyttää epävarmalta. Ongelmat johtuvat yleensä Talvivaarasta riippumattomista tekijöistä: maailmanmarkkinat hiipuvat, nikkelin hinta laskee tai ennätysstateet ajavat tuotannon ongelmiin.

Talvivaaran taloushuoliin nähdään syyksi talouden laajat ilmiöt, kuten maailmanlaajuinen talouskriisi, nikkelin hinnan lasku, tukkoiset lainamarkkinat tai jopa huono onni (Talouselämä 35/2011; Talouselämä 17/2012). Hallitukseen ei auta Talvivaaraa vaan koko alaa uhkaa kaivosvero, koska yhteiskunta ei ymmärrä kaivosten tuovan hyötyä muillekin kuin omistajilleen. (Talouselämä 17/2012) Ongelmat ovat väliaikaisia. Talvivaarassa tehdyt muutokset saavat yhtiön talouden parempaan kuntoon ja huono taloustilanne johtuu tuotannon keskeytyksistä, jotka on saatu voitettua. (Talouselämä 17/2012)

Hallinin ajatus julkisuuden piireistä (1986, 116–119) on käyttökelpoinen myös korjauskehysten analyysissa. Objektiivisuuden piiriin kuuluva itsestäänselvyys on ajatus siitä, että Pekka Perällä on suunnitelma, jolla Talvivaara nousee vaikeasta nykytilanteesta. Kehys myös pitää itsestäänselvänä ajatusta, että hyvin ja sääntöjen mukaisesti hoidettuna kaivostoiminta ja sen myötä myös Talvivaaran toiminta on oikeutettua. Talvivaara nähdään taloudellisena tekijänä, jolla on oikeus muokata luontoa.

Hyväksytyyn ristiriidan piirissä on lähinnä teknisiä kysymyksiä. Jutuissa pohditaan, ovatko kaivoksen toimet työturvallisuuden ja ympäristönsuojelun takaamiseksi olleet riittäviä, mutta kiistoissa asetetaan järjestelmällisesti puolustamaan kaivoksen toimintaa.

Kehys sulkee kokonaan pois ajatuksen, että Talvivaaran johto pitäisi saattaa henkilökohtaiseen vastuuseen kaivoksen ongelmista. Ympäristöongelmien ratkaisuksi ei ehdoteta ympäristönormien kiristämistä.

7.4. Kaivoksella on mokattu: Epäonnistumisen kehys

Vaurauden ja korjauksen kehukset ovat lähtökohtaisesti Pekka Perän ja Talvivaaran kaivoksen puolella. Kaksi muuta hallitsevaa kehystä, epäonnistumisen ja ympäristöuhan kehukset näkevät kaivoksen negatiivisessa valossa, ongelmien aiheuttajana tai ainakin mahdollisena uhkana. Epäonnistuminen on näistä kehyksistä laajempi. Siinä katsotaan, että Talvivaara ja Pekka Perä ovat epäonnistuneet sekä ympäristönsuojelussa että kaivoksen tekemisessä kannattavaksi.

Epäonnistumisen kehys esiintyy aineistossani ensimmäisen kerran vuonna 2011, kun Talvivaaran talous on alkanut heikentyä. Kehys on sen jälkeen läsnä miltei kaikissa jutuissa, mutta vain kerran se esiintyy yksin. Toisissa jutuissa epäonnistumisen ja korjauksen kehukset

ovat vastakkain, toisissa jutuissa epäonnistumisen parina on ympäristöuhka. Parissa tapauksessa jutuissa on kolme kehystä: epäonnistuminen, ympäristöuhka ja korjaus.

Kuvauksilla ja metaforilla korostetaan yhtiön hankalaa tilannetta. Talvivaaraa ympäröivät huonot uutiset, nikkelin hinta romahtaa ja valtion ja pienomistajien omaisuus sulaa (Talouselämä 35/2011). Talvivaaran tuotantoa kutsutaan reistailevaksi, yhtiön säästösuunnitelmaa erittäin vaikeaksi (Talouselämä 29/2013). Talvivaara on vaarassa mennä konkurssiin ja yhtiön tilannetta verrataan kujanjuoksuun (Suomen Kuvalehti 47/2013 a)

Juttujen otsikot luovat synkeää kuvaa tilanteesta: Liian iso riski (Suomen Kuvalehti 47/2013 a) Talvivaara sortui perusvirheisiin (Talouselämä 35/2011), Lisää rahaa, äkkiä (Talouselämä 34/2014). Talouselämän juttu ”Lisää rahaa äkkiä” (Talouselämä 34/2014) suhtautuu Pekka Perään ja Talvivaaraan jopa syyttävästi. Jutussa toistuu useaan kertaan toteamus, että yhtiö on tuhonnut sijoittajien rahoja miljardin euron edestä. Nyt yhtiö yrittää pakkosyöttää velkojilleen uuden saneerausehdotuksen. Velkojien vaihtoehdot ovat karut:

”Jos ette hyväksy --- ettekä saa lanttiakaan. Jos hyväksytte, voitte saada muutaman lantin”. (Talouselämä 34/2014)

Kaivoksen nykytilanne on surkea: yhtiö kitkuttelee sen tuotannon varassa, mitä sammuvista kasoista saadaan irti (Talouselämä 34/2014).

Perä on useissa jutuissa lähteenä, mutta hänen sanomisiaan ei oteta itsestäänselvyyksinä eikä Perä ole automaattisesti asioiden ensisijainen määrittäjä. Muut lähteet vastustavat Perän näkemyksiä ja tuovat ongelmista uusia puolia esiin. Suomen Kuvalehden jutussa ”Liian iso riski” (Suomen Kuvalehti 47/2013) ministeritason haastateltavat korostavat Talvivaaraan liittyviä riskejä ja sitä, että yhtiö ei ole tehnyt riittäviä toimia ongelmien korjaamiseksi. Pekka Perä ei pääse yksin kertomaan näkemyksiään kaivoksen taloustilanteesta. Kun Perä korostaa, että kaivos toimii ja markkinat ovat suuret, toimittaja päästää ääneen talousanalyytikon, joka painottaa Talvivaaran riskejä ja yhtiön huonoa taloustilannetta. Myös toimittajat esittävät kriittisiä arvioita yhtiön taloustilanteesta. Kun Perä kertoo, että Talvivaara saa talouden kuntoon säästöohjelmalla, toimittaja paljastaa, kuinka mahdottomia säästöjä yhtiö tavoittelee. (Talouselämä 29/2013, 46–47)

Ainoa juttu, jossa epäonnistumisen kehys esiintyy yksinään, on Talouselämän laaja uutisjuttu ”Lisää rahaa äkkiä” (Talouselämä 34/2014). Jutussa on käytetty lähteitä poikkeuksellisen laajasti eikä Pekka Perä pääse äänen kuin lyhyellä lainaukselle tiedotustilaisuudesta. Yhtiön saneerausta hoitava Pekka Jaatinen on jättänyt oikeuteen ehdotuksen Talvivaaran velkojen lähes täydellisestä leikkaamisesta. Toimittaja kuvaa Jaatisen ehdotusta veret seisauttavaksi ja Jaatinen itse vahvistaa, että näin rajua ehdotusta hän ei ole tehnyt koko pitkällä urallaan. Myöhemmin jutussa talousanalyytikko lyttää Talvivaaran toiveet nikkelin hinnannoususta ja Aalto-yliopiston professori esittää näkemyksensä siitä, miksi yhtiön toimintaa on vaikea saada kannattavaksi. Asiantuntijalausunnat korostavat yhtiön ongelmia. (Talouselämä 34/2014)

Epäonnistumisen kehyksessä asiantuntijat pääsevät kertomaan näkemyksiään myös Talvivaaran ympäristötoimista. Ympäristönäkökulma tulee selkeimmin esiin Talouselämän jutussa ”Pekka Perä palaa rikospaikalle” (Talouselämä 43/2012), jossa kaivosalan asiantuntijat arvostelevat Talvivaaran vuotoaltaan rakennetta ja erikoistutkija kertoo, että Talvivaaran päästöjen vaikutus lähivesiin jäi vähäiseksi lähinnä hyvän onnen ansiosta. (emt.)

Lähdekäytäntöjensä puolesta epäonnistumisen kehys haastaa Perän hegemoniaa. Laajemmassa mittakaavassa kehys sitä vastoin on malliesimerkki yhteiskunnallisen hegemonian näkyvyydestä journalismissa. Äänessä ovat vain asiantuntijaeliitin ja poliittis-hallinnollisen eliitin jäsenet. Esimerkiksi lähialueiden asukkaiden ja kansalaisjärjestöjen edustajat eivät pääse ääneen lainkaan. Hegemoniseen asemaan tuntuvat nousevat liiketalouden ja finanssimaailman asiantuntijat. Toimittajat tukeutuvat heidän argumentteihinsa perustellessaan näkemystä, jonka mukaan yhtiön taloudellinen tilanne alkaa käydä sietämättömän tukalaksi.

Epäonnistumisen kehys näkee Talvivaaran toiminnassa ongelmia. Esimerkiksi kuolemaan johtaneen tapaturman syyt olivat kaivokselle tiedossa jo ennen kuin onnettomuus sattui, mutta niitä ei ehditty korjaamaan (Kemia 3/2012). Kaivoksen toiminta on muutenkin vaikeuksissa eikä yhtiö saavuta tuotantotavoitteitaan (Talouselämä 35/2011).

Talvivaara nähdään riskiyhtiönä ja Perän kykyä johtaa kaivos uuteen nousuun epäillään. Kaivosta uhkaa konkurssi tai siihen on jo päädytty. (Suomen Kuvalehti 47/2013 a; Helsingin Sanomat 8.11.2014) Ongelmat eivät tule pelkästään kaivoksen ulkopuolelta vaan kaivoksen

johto on hoitanut asioita huonosti ja muuttunut menestyksen takaajasta mahdolliseksi menestyksen esteeksi.

Epäonnistumisen kehyksessä katsotaan, että Talvivaaran talousongelmat johtuvat osin kaivoksen johdosta, osin ulkopuolisista tekijöistä. Esimerkiksi toimittaja Pekka Lähteenmäki (Talouselämä 35/2011) selittää kaivoksen tuotanto-ongelmia johdon virheellä: Perä ja hänen alaisensa ovat unohtaneet tilata koneisiin tarvittavia varaosia ja sen takia tuotanto viivästyy. Perä itsekin myöntää, että kaikki ei ole kaivoksella mennyt niin kuin piti. (Talouselämä 35/2011) Laiteongelmien lisäksi kaivoksen johto arvioi bioliotuksen tuotannon yläkanttiin ja kaivos on täysin riippuvainen siitä, että bioliotus toimii suuressa mittakaavassa (Helsingin Sanomat 2.8.2014). Koska Talvivaara ei missään vaiheessa tuota metallia yhtä paljon kuin alkuperäinen tavoite oli, yhtiön riskit kasvavat. Maailmalla nikkelin hinta laskee ja Talvivaara on täysin riippuvainen yhdestä kaivoksesta, yhdestä tuotantotavasta ja yhdestä metallista. Kun yhtiön kassa alkaa olla tyhjä, on ongelmavyöhyke valmis. (Suomen Kuvalehti 47/2013 a; Talouselämä 35/2011)

Huonoon taloudelliseen tilaan ajautunutta Talvivaaraa syytetään myös suoraan sijoittajien varojen tuhlaamisesta. Pekka Perän suurista sanoista huolimatta Talvivaara ei ole pystynyt kääntämään toimintaansa tuottavaksi, vaikka kulut on karsittu minimiin. Konkurssi uhkaa kadottaa yhtiön varoja entistä enemmän ja alueen jälkisiivous on jäämässä kokonaan veronmaksajien kustannettavaksi. (Talouselämä 34/2014)

Epäonnistumisen kehyksessä kaivoksen ongelmat korostuvat. Vaurauden kehyksessä Perällä tuntui olevan ratkaisu kaikkiin kaivosta kohtaaviin ongelmiin ja korjauksen kehys näki Perän ratkaisuehdotukset toimivana tienä ulos ongelmista. Epäonnistumisen kehys ei hyväksy Perän ratkaisuehdotuksia ilman vastarintaa. Perä esimerkiksi esittää, että kaivos ratkoo talousongelmiaan mittavalla säästöohjelmalla. Heti seuraavassa kappaleessa toimittaja käytännössä tyrmää Perän ehdottaman säästöohjelman osoittamalla, että tavoitellut säästöt ovat mahdottoman suuria. (Talouselämä 29/2013)

Epäonnistumisen kehys sysää Talvivaaralle vastuuta myös vuoden 2012 kipsisakka-allasonnettomuudesta. Kaivosalan asiantuntijat toteavat, että Talvivaarassa vuotanut allas oli alun perin huonosti rakennettu. Pekka Perä puolustautuu perustelemalla, että altaassa ei pitäisi

olla vettä vaan kipsisakkaa. Toimittaja kuitenkin tekee Perän selitykset tyhjiksi korostamalla sitä faktaa, että onnettomuuden aikaan allas oli vettä pullollaan. (Talouselämä 43/2012)

Ympäristöongelmien takia Talvivaarasta on tullut ongelma koko kaivosalalle. Muiden kaivosten johtajat korostavat, että Talvivaara on kooltaan ja toiminnaltaan erilainen kuin muut alan toimijat. Lisäksi alan asiantuntija korostaa, että kaivosten altaat pitäisi rakentaa parhaalla mahdollisella tekniikalla ja Talvivaara on mennyt alhaisimmalla tasolla, joka täyttää viranomaismääräykset. (Talouselämä 43/2012)

Julkisuuden piirit kertovat tästäkin kehuksesta kiinnostavia asioita. Epäonnistumisen kehyksessä Talvivaaran johtoa kritisoidaan tarvittaessa hyvin suorasukaisesti, mutta kaivostoiminnan järkevyyttä itsessään ei silti kiistetä. Talvivaarallakin olisi oikeus rikastua malmeja louhimalla, kunhan se tehtäisiin ammattitaitoisesti ja sääntöjen mukaan. Ajatus kaivostoiminnan hyväksyttävyydestä sijoittuu objektiivisuuden piiriin.

Epäonnistumisen kehyksessä riittää asioita, joista kiistellään. Keskeisin laillistetun ristiriidan piiriin kuuluva ajatus on kysymys Talvivaaran kaivoksen johtamisesta ja siitä, voidaanko kaivoksesta saada kannattava. Myös kaivoksen ympäristöongelmien rajaamisesta ja niiden hoitokeinoista käydään kiistaa. Sekin on kiistanalaista, kuinka riskialtista liiketoimintaa Talvivaaran kaivoksen pyörittäminen on.

Myös epäonnistumisen kehys sulkee osan ajatuksista pois liian outoina. Kiistämisen piiriin jää ehdotus kaivostoiminnan rajoittamisesta ympäristönäkökulmien vuoksi. Sitäkään ei pohdita, saadaanko kaivoksen ympäristöhaittoja kuriin millään tekniikalla. Esiin ei myöskään tuoda näkökulmaa, jonka mukaan kaivostoiminta on riskialtista liiketoimintaa, johon lähtiessään sijoittajien ja omistajien pitäisi varautua suuriinkin tappioihin.

7.5. Kaivos jyrää marjametsän: Vastakkainasettelun kehys

Kehyksistä harvinaisin on vastakkainasettelun kehys, joka esiintyy vain kahdessa jutussa. Kehys ei esiinny yksinään vaan vastaparina vaurauden kehykselle. Koska kehys on harvinainen, käyn sen läpi muita kehyksiä suurpiirteisemmin.

Kehyksen kieli ja käytetyt vertauskuvat korostavat koskemattoman luonnon ja kaivostoiminnan muokkaaman maiseman suurta eroa ja ristiriitaa. Ennen Talvivaaraa ”kainuulainen erämaa oli hiljainen kuin kirkko”, nyt ”Avolouhoksesta tulee niin syvä, että 324-metrinen Eiffelin torni humpsahtaisi siihen melkein kokonaan” ja pian sen alueella jylisevät ”parikerroksisen talon korkuiset maansiirtoautot eli dumpperit ” (Helsingin Sanomat 28.10.2007).

Ongelmana vastakkainasettelun kehyksessä on taloudellista hyvinvointia tuottavan kaivoksen vääjäämätön yhteentörmäys idyllisen korpimaiseman ja paikallisten asukkaiden kanssa. Sampsa Oinaalan jutussa ”Miljardin tonnin monttu” (Helsingin Sanomat 28.10.2007) Talvivaaran lähitienvo on vielä melko koskemattomaa korpimaata, jonne kantautuu meteliä tulevan kaivoksen alueelta. Yhtiö kuitenkin on pakkolunastamassa maita ja mökkejä eikä asukkaiden auta kuin taipua kohtaloonsa.

Neljä vuotta myöhemmin tilanne on pahentunut. Kaivoksen hajusta puhutaan ympäri maakuntaa ja kaivos on vienyt paikallisten metsästysmaat. Lähialueen taloissa ei voi pölyn ja melun takia asua normaalisti. Paikallisten luottamus Talvivaaraan ja viranomaisiin on mennyt, koska kaivos pimittää asukkaiden mielestä totuutta. Viranomaisia syytetään kapulakielisestä viestinnästä ja liian ymmärtävästä suhtautumisesta kaivoksen ympäristöhaittoihin. (Helsingin Sanomat 20.5.2012)

Vastakkainasettelun kehys eroaa ympäristöuhan kehyksestä periaatteellisuutensa ja paikallisuutensa takia. Ympäristöuhan kehyksessä Talvivaaran päästöistä alkaa muodostua periaatteellinen kysymys, joka laittaa pohtimaan kaivostoiminnan ehtoja ja oikeutusta. Vastakkainasettelun kehyksessä haitta koskee vain lähialueen asukkaita. Vastakkainasettelun kehyksessä ei suoraan luonnehdita Pekka Perää. Kehyksessä kuitenkin maalataan kaivoksesta pääosin negatiivinen kuva lähiympäristön tuhoajana ja yrityksenä, joka valehtelee lähiseutujen asukkaille. Kaivoksen taloushyötyjä ei kuitenkaan kiistetä.

Hallinin julkisuuden piirien suhteen kehys on mielenkiintoinen. Kehyksessä hyväksytään yleisenä totuutena sen, että kaivostoiminta voi olla kannattavaa ja oikeutettua liiketoimintaa, kunhan se ottaa lähiympäristönsä huomioon. Kainuun korpeen pitää saada työpaikkoja, jotta tienoo ei kurjistu ja väki muuta pois. Toisaalta kehyksessä maalataan Talvivaaran lähiseudusta kuva, jonka mukaan se oli ennen kaivosta puhtaista, pilaantumattomaa erämaata. Siellä saattoi

poimia rauhassa marjoja ja elämä oli helppoa ja mutkatonta. (Helsingin Sanomat 28.10.2007; 20.5.2012) Kaivoksen avaaminen muutti tämän luonnontilan peruuttamattomasti. Seurasi vastakkainasettelu, jossa toisella puolella ovat luontoarvot, toisella työpaikat.

Vastakkainasettelun takia kaivoksen ympäristövaikutuksista ja Talvivaaran suhtautumisesta ympäristöön esitetään hyvin kriittisiä mielipiteitä. Kysymys ympäristövaikutuksista ja siitä, missä määrin kaivos saa muuttaa ympäristöönsä kuuluvat oikeutetun kiistan piiriin.

Vastakkainasettelun kehys ei tuo esiin ehdotuksia kaivostoiminnan lopettamisesta kokonaan eikä laita kaivoksen ongelmia henkilökohtaisesti Pekka Perän kontolle. Myöskään ankarampia sanktioita ympäristörikkeistä ei ehdoteta. Nämä ajatukset sysätään kieltämisen piiriin.

Vastakkainasettelun kehys ei siis perimmiltään haasta Talvivaaran oikeutta harjoittaa kaivostoimintaa, vaikka luonto siitä kärsiikin.

7.6. Yhteenveto kehyksistä

Löysin käsittelemästäni aineistosta neljä hallitsevaa kehystä eli *vaurauden, korjauksen, ympäristöuhan ja epäonnistumisen* kehykset. Lisäksi kahdessa jutussa esiintyi *vastakkainasettelun* kehys, joka oli vastaparina vaurauden kehykselle. Jaoin tekstejä kehyksiin sen mukaan, millaisia ongelmia teksteissä tuodaan esiin, mitä nähdään ongelmien syiksi ja millaista ratkaisua niihin ehdotetaan.

Vaurauden ja korjauksen kehykset tukevat Pekka Perän hegemonista asemaa. Vaurauden kehyksessä korostuvat kaivoksen myönteiset työllisyysvaikutukset ja Pekka Perä on usein juttujen ainoa lähde ja asioiden ensisijainen määrittäjä. Korjauksen kehys tuo esiin Talvivaaran kohtaamia ongelmia, mutta Perä ja muut kaivokselle myötämieliset tahot pääsevät määrittelemään ongelmat ja niiden ratkaisut. He ovat tekstien ainoita tai keskeisimpiä lähteitä. Vaurauden kehystä vahvistaa se, että kehys esiintyy jutuissa yleensä yksin. Vaurauden kehys korostuu jutuissa, jotka on julkaistu Talvivaaran alkuvuosina. Kehyksestä välittyy kuva, että Kainuun asioita kannattaa hoitaa ennemmin Talvivaaran ja työllisyyden etujen kannalta kuin mieltä mahdollisia ympäristövaikutuksia. Asioita kannattaa ylipäätään hoitaa ripeästi ja Pekka Perän kaltaisten, tulevaisuutta hahmottavien yrittäjien ehdoilla. Tarkat ympäristöluvut ja muu viranomaisten turha puuttuminen yritysten asioihin nähdään haitallisina.

Epäonnistumisen ja ympäristöuhan kehukset ohjaavat Pekka Perän ja Talvivaaran näkemyksiä haastavaan lukutapaan. Epäonnistumisen kehys nostaa esiin kaivoksessa tehdyt virheet, talouden epävarman tilanteen ja epäilyn siitä, onko kaivos syyllinen ympäristöongelmiin. Ympäristöuhan kehys näkee Talvivaaran ympäristöriskinä ja tuo esiin ympäristönsuojelussa tehtyjä virheitä. Kehys korostaa Pekka Perän ja Talvivaaran johdon vastuuta ympäristön turmelemisesta. Lähteinä käytetään asiantuntijoita, jotka vastustavat Perän näkemyksiä ja kyseenalaistavat kaivoksella tehtyjä ratkaisuja sekä Talvivaaran taloudellista kannattavuutta. Pekka Perän sijaan hegemoniseksi, asioita määritteleviksi tahoiksi nousevat ympäristö- ja talousasiantuntijat, jotka korostavat kaivoksen ongelmia.

Kehyksissä välittyy kuva, että asioita olisi pitänyt hoitaa enemmän asiantuntemuksen varassa ja tarkempien suunnitelmia pohjalta. Vaurauden kehyksessä Talvivaaran ja Pekka Perän reipas vauhti asioiden hoitamisessa nähtiin hyveeksi, joka tuo työtä ja rikkautta. Epäonnistumisen ja ympäristöuhan kehyksessä Perän ja muun kaivoksen johdon toiminta näyttäytyy ennemmin vauhtisokeutena. Asioita on hoidettu hutiloiden, kaivoksen turvarakenteet on tehty liian huonosti ja ylipäättään kova vauhti on kostautunut talous- ja ympäristöongelmina.

Vastakkainasettelun kehys painottaa paikallista näkökulmaa ja tuo esiin Talvivaaran lähiseuduilla asuvien ihmisten huolet. Kaivos pölyää, meluaa ja jyrää alleen vanhat metsästysmaat ja marjapaikat. Lähivesiä ei enää uskalleta käyttää ja suvun perintömökki menee pakkolunastukseen. Toisaalta kaivos tuo kaivattuja työpaikkoja korpeen. Kehyksen lähteinä ovat paikalliset asukkaat.

Etsin teksteistä myös kehysten tunnusmerkkejä eli esimerkkejä, rinnastuksia ja kuvauksia tai nimittämisiä. *Vaurauden* kehyksessä Pekka Perä kuvataan rempseäksi, mutta ammattitaitoiseksi johtajaksi, joka raivaa Suomessa tietä yrittäjävetoisille kaivoksille. Perällä on miljoonaomaisuus, mutta hän on yhä työteliäs. Talvivaaran kaivoksesta puhutaan kassakoneena, jonka valtavia mittasuhteita korostetaan puhumalla omakotitalon kokoisista työkoneista. *Korjauksen* kehys korostaa Perän sitkeyttä ja työteliäisyyttä. Perä palaa toimitusjohtajan virkaan ja hänellä on ratkaisut kaivosta vaivaaviin ongelmiin. Talvivaaraa kuvataan suureksi teollisuuslaitokseksi. Kaivosta riivaavat vedenpaisumus ja krooninen huono onni.

Epäonnistumisen kehyksessä Talvivaarasta puhutaan suorasukaisesti rikospaikkana. Pekka Perä ja kaivoksen johto ovat tuhonneet sijoittajien omaisuutta valtavasti. *Ympäristöuhan* kehyksessä Pekka Perää kuvataan moraalittomaksi ja Talvivaaran ympäristötoimia riittämättömiksi.

Vastakkainasettelun kehys kuvaa kaivoksen lähiympäristöä metsämaiseksi idylliksi, jonka kaivoksen melu ja pöly tuhoavat. Ympäristöuhan kehysten voi nähdä kannanottona ympäristön puolesta.

Taulukko 3: Tiivistys löydetyistä kehyksistä

KEHYS	Vauraus	Korjaus	Epäonnistuminen	Ympäristö-uhka	Vastakkainasettelu
Metaforat	Valtava kaivos, kassakone, kaivosbuumi=lotto-voitto	Rivakka isäntämies	omaisuuden sulaminen	Rikospaikka	Erämaa oli hiljainen kuin kirkko, nyt tilalla on talon kokoisia koneita.
Ongelma	Kaivoksen avaamisen esteet, ulkopuoliset tekijät	Maineen menetykset, ympäristö-ongelmat, heikenevä tuotanto	Tuotanto tappiolla, iso allasvuoto	Järvien pilaantuminen, luontomatkailun imagon menetys	Metsämaisen idylli jää kaivoksen alle
Ratkaisu	Perän visiot, kekseliäisyys, neuvottelukyky	Perän paluu johtoon, tuotannon muutokset	Ei selkeää ratkaisua, ristiriitoja ehdotuksista	Ei selkeitä ratkaisuja, syylliset vastuuseen	Mahdoton ristiriita

8. Johtopäätöksiä

Etsin tässä työssä vastausta siihen, millaisen roolin suomalainen media antaa Pekka Perälle Talvivaaran kaivosta koskevista ongelmista. Työni lähtee liikkeelle oletuksesta, että media on osa yhteiskunnallista vallankäyttöä. Medialla on määrittelyvaltaa, valtaa esittää yhteiskunnalliset ongelmat tietyllä tavalla. Näen uutiset teksteinä, jotka paitsi heijastavat asioiden todellista tilaa, myös luovat yhteistä käsitystä siitä, miten asiat ovat. Median kielenkäyttö muokkaa käsitystämme ympäröivästä yhteiskunnasta. Ajatusmalli korostuu niin kutsutussa joukkoviestinnän kriittisessä tutkimusperinteessä. Kriittisten tutkijoiden mukaan media luo mielikuvia siitä, miten asiat maailmassa ovat. (ks. esim. Horsti 2005, 25)

Länsimaisen median perinteinen ihanne on pyrkiä objektiiviseen, puolueettomaan uutisointiin ja välttää toimittajien omien mielipiteiden esittämistä. Siksi juttuihin haetaan usein tietoja luotettavina pidetyiltä asiantuntijoilta, esimerkiksi talouden ja politiikan asiantuntijoilta. Kun toimittajat siteeraavat samoja asiantuntijoita ja tahoja kerta toisensa jälkeen, yleisölle syntyy herkästi kuva, että juuri nämä tahot tietävät, kuinka asioita kannattaisi yhteiskunnassa hoitaa. Esimerkiksi hallituksen tai opettajien ammattijärjestön näkemykset koulutuksesta saattavat muodostua hegemonisiksi, jolloin niistä alkaa hiljalleen muodostua niin kutsuttu yleinen totuus, jota ei arkijärjen mukaan tarvitse haastaa. Esimerkiksi tällä hetkellä Suomessa tuntuu olevan vallalla hegemoninen käsitys, jonka mukaan opetuksen digitalisointi automaattisesti tuo jotain hyvää koulutukseen.

Talvivaaran suhteen lähteiden valikoituminen näkyi niin, että kaivosta koskevista asioista mielipiteensä kertoivat Pekka Perä ja muut Talvivaaran työntekijät sekä kaivosalan asiantuntijat. Harvakseltaan äänessä olivat poliitikot ja kaivosta kritisoivat asiantuntijat. Asiantuntijoilla oli ensisijainen valta sanoa, mitä Talvivaarasta pitäisi ajatella. He määrittelivät ilmiön nimeltä Talvivaara tietyllä tavalla, joka muiden oli otettava huomioon puhuessaan aiheesta.

Koska media muokkaa ihmisten mielikuvia Talvivaaran toiminnasta, eri tahot kilpailevat siitä, kuka pääsee julkisuuteen kertomaan mielipiteensä asiasta. Haastateltavien valinta ja heidän lausuntonsa vaikuttavat juttujen näkökulmaan, mutta toimittajat voivat itsenäisesti korostaa joitain puolia asiasta ja sulkea toisia pois julkisuudesta. Tämä valinta on osa prosessia, jota

kutsutaan kehystämiseksi. Kehystäminen auttaa toimittajia käsittelemään suuria tietomääriä nopeasti ja asettamaan asioita tärkeysjärjestykseen. (Gitlin 2003, 6–7, 10, 271)

Uutisia tuottaessaan journalismi voi vaikuttaa tekstien sisältöön monella muullakin tavalla kuin valitsemalla juttujensa tietolähteitä ja siteeraamalla näiltä saatua tietoa. Toimittajat pyrkivät välittämään uutisten avulla yleisölle tietoa maailmasta. (Gans 1980, 80) Tavoitteena on kertoa asioista kielellä, joka on helposti ymmärrettävissä. Siksi jutuissa käytetään usein esimerkiksi metaforia ja erilaisia tarinoita, joiden avulla tuntemattomia asioita rinnastetaan yleisölle ennestään tuttuun tietoon. (Horsti 2005, 74–75)

Kehystäminen on osa prosessia, jolla journalismi luo yleisölleen mielikuvaa maailman tilasta. Mediateksteissä käytetyt metaforat, asioiden järjestäminen uutisissa ja tekstin konteksti antavat yleisölle vihjeitä siitä, miten luotettavana journalistit esittämänsä tietoa pitävät. Esimerkiksi analysoimani juttu ”Pekka Perä palaa rikospaikalle” (Talouselämä 43/2012) antaa jo otsikossa kuvan, jonka mukaan Perään ja hänen antamiinsa tietoihin suhtaudutaan epäilevästi.

Olen tässä työssä pyrkinyt esittämään tapoja, joilla Talvivaaraa koskevat hegemoniset määrittelyt ovat vuosien varrella muuttuneet. Tarkoitan tässä yhteydessä hegemonialla yleistä käsitystä siitä, kenellä tai millä taholla on valtaa sanoa, miten asiat ovat. Talvivaaran suhteen tämä tarkoittaa yksinkertaistettuna sitä, kuka voi sanoa ”tämä on oikea tapa hoitaa kaivoksen asiat ja sitä koskevat ongelmat”. Yksi tärkeä huomio koskee sitä, mitkä toimijat nousevat keskustelussa hegemoniseen asemaan eli ketkä pääsevät kertomaan näkemyksensä Talvivaaran tilanteesta. Analyysini perusteella näyttää voisi päätellä, että Talvivaaran suhteen hegemonia ja sen esittämien on vuosien varrella muuttunut Talvivaarassa paljonkin.

Kaivoksen alkuvaiheessa media esitti Talvivaaran ja Pekka Perän usein vaurauden kehyksessä. Kaivoksen perustaja ja omistaja Perä oli medialle uskottava, jopa ainoa tietolähde ja hänen sanomaansa tuettiin kaivoksen suuruutta ja Perän liikemiesvaistoa kuvaavilla metaforille. Myöhemmin korjauksen, ympäristöuhan ja epäonnistumisen kehykset nousivat kirjoittelussa tärkeään asemaan. Korjauksen kehyksessä Perä oli yhä vahvan hegemonisessa asemassa kertomassa, kuinka kaivoksen ongelmat saadaan hänen johdollaan korjatuksi. Perän hegemonia ei kuitenkaan enää ollut selvää yksinvaltaa sanalle, miten asiat ovat ja miten ne pitäisi hoitaa vaan toimittajat nostivat esiin kaivoksen ongelmia.

Epäonnistumisen ja ympäristöuhan kehyksissä Perän hegemonia alkoi murtua. Epäonnistumisen kehyksessä pörssianalyttikot, toimittajat ja poliitikot arvostelivat suoraan Perän kykyä Talvivaaran johtajana. Hänen näkemyksiensä viisautta haastetaan ja taloustilanteesta tuotiin Perän näkemyksistä poikkeavia mielipiteitä ja faktoja. Hegemoninen asema tuntui valuvan pois Perän käsistä, kaivoksen tilannetta määrittivät nyt vahvasti kriitikot. Samankaltainen kehitys on nähtävissä ympäristöuhan kehyksessä. Siinä Perän näkemysten haastajiksi nousivat ympäristöasioista vastaavat virkamiehet ja poliitikot.

Analyysini tulokset Talvivaaran mediakäsittelystä näyttävät samansuuntaisilta kuin Gitlinin (2003) ja Hallinin (1986) huomiot Vietnamin sotaa ja sen vastustajia koskevasta julkisuudesta. Kun yleinen mielipide aiheen ympärillä muuttui, se heijastui myös journalismiin. Yhdysvalloissa horjui hegemoninen, sotaa kannattava näkemys, Suomessa vaakalaudalla olivat käsitykset siitä, kenellä on valtaa ja taitoa ratkoa Talvivaaran ongelmat.

Tutkimani Talvivaara-kirjoittelun valossa näyttäisi siltä, että toimittajien tekemät kehysvalinnat vaikuttavat siihen, millainen kuva tietystä aiheesta julkisuudessa muodostuu. Kehystämisen käytäntö, eli juttuaiheiden valitseminen, faktojen järjestäminen ja tiettyjen asioiden poissulkeminen, on osa toimittajan ammattitaitoa. Oman kokemuksen mukaan journalistit eivät välttämättä käytä kehystämisen käsitettä, vaan saattavat mieluummin puhua juttujen uutiskärjistä, iskevistä sitaateista ja nasevista tiivistyksistä, jotka vievät tarinaa eteenpäin. Näitä valintoja tehdään sekä tietoisesti että tiedostamatta jokaista mediatekstiä kirjoittaessa.

Tutkimani Pekka Perä -kirjoittelun perusteella vaikuttaa, että toimittajat vaihtoivat kirjoittelun kehiksiä kriittisemmiksi ajan mittaan. Tämä kertoo siitä, että journalismi kääntyi kriittisempään ja kyseenalaistavampaan suuntaan Talvivaara-tapauksen edetessä. Mutta tutkimieni kehysten valossa näyttää myös siltä, että muutos tapahtui kaikissa tutkimissani medioissa suunnilleen samaan tahtiin. Miksi näin tapahtui? Olivatko journalistit tietämättömiä kaivoksen mahdollisista ongelmista kirjoittelun alkuvuosina, eivätkö he osanneet haastaa Perän hegemonista asemaa? Vai oliko kyse siitä, että mediakentällä on oma, selkeä hegemoniansa, jossa pienemmät mediat seuraavat mielipiteissään sitä, mitä valtakunnan suurimmat mediat aiheesta sanovat?

Hahmottelin kehysten suhdetta hegemoniaan Daniel Hallinin kehittämän julkisuuden piirit - ajatuksen avulla. Kehykset ovat hegemonisia sen suhteen, mitä niissä pidetään itsestäänselvänä ja mikä suljetaan pois liian outona. Miltei kaikissa kehyksissä hyväksytään se lähtökohtainen oletus, että kaivostoiminta ja luonto eivät välttämättä automaattisesti asetu toisiaan vastaan. Vain vastakkainasettelun kehys näkyy jyrkän ristiriidan luonnontilaisen Kainuun korven ja kaivoksen mylläämän teollisuusnäkyvän välillä. Vastakkainasettelun kehys on kuitenkin harvinainen ja siinäkin tuodaan esiin se, että ilman kaivosta Kainuussa ei olisi juuri uusia työpaikkoja tarjolla.

Oikeutettua kiistaa käydään siitä, miten paljon kaivoksella on oikeus muuttaa ympäristöään ja mitä kaivoksen ympäristöongelmista pitäisi ajatella ja kenellä niihin on ratkaisu. Myös Talvivaaran taloudellisesta toimintakyvystä ja talousongelmien syistä kiistellään. Hegemonisiin kysymyksiin linkittyvä tason kiistan aihe on kuitenkin se, voidaanko Talvivaaran toiminta lopulta saada hallintaan ja kannattavaksi ja kuka tähän kykenee. Kehykset sulkevat julkisuudesta pois ajatuksen, että kaivostoimintaa pitäisi rajoittaa niin paljon, että se estäisi uusien kaivosten avaamisen tai nykyisten kaivosten kannattavan toiminnan.

Monesti journalismin ihanteena nähdään, että toimittajat toimivat yhteiskunnassa vallan vahtikoirina, tuovat julki uutta tietoa ja kaivavat esiin asioiden todellisen tilan, jota yritetään peitellä. Tämä vaatii sitä, että hegemonisia selityksiä eli asioiden normaalitilaa uskalletaan haastaa ja kyseenalaistaa. Hallinin piireihin suhteutettuna voisi kysyä: pitäisikö toimittajien pyrkiä siihen, että mahdollisimman monet aiheet ja näkemykset pysyvät oikeutetun ristiriidan piirissä, jolloin niistä voidaan käydä kriittistä keskustelua, haastaa hegemoniaa ja tuoda esiin eri näkökulmia?

Viimeisin analysoimani juttu on julkaistu vuoden 2014 marraskuussa. Sen jälkeen Talvivaarassa on tapahtunut paljon. Valtio päätyi yhtiön omistajaksi ja vuoden 2015 elokuussa valtionyhtiö Terrafame ilmoitti aloittavansa louhinnan Talvivaaran kaivoksella. Toukokuussa 2016 valtio kertoi valmistautuvansa kaivoksen alasajoon. (Helsingin Sanomat 29.5.2016.; Helsingin Sanomat 26.5.2016; Terrafame 2015) Vain puoli vuotta myöhemmin, marraskuussa 2016 pääministeri Juha Sipilä ilmoitti, että "Sotkamossa on tehty ihme" ja Terrafamen ongelmakaivokseen pumpataan vielä 100 miljoonaa lisää valtion rahaa (Yle 14.11.2016). Pelkästään Terrafamen ja Talvivaaran kiemuraista sijoitushistoriaa olisi kiinnostavaa tutkia

kehysanalyysinä keinoin. Avoimia kysymyksiä riittää: Milloin puhe kääntyi kaivoksen alasajosta kaivoksen pelastamiseen, ketkä jutuissa pääsevät ääneen, otetaanko ympäristösuojelijoiden huolta luonnontilasta yhtään vakavammin kuin tutkimissani artikkeleissa?

Myös Terrafame-kirjoittelua tutkiessa hegemonian käsite on hyödyllinen. Kenellä on hegemonia sanoa ratkaisut Terrafamen ongelmavyöhyteen? Entä miten toimittajat suhtautuvat siihen, että kaivoksen ongelmat jatkuvat yhä, vaikka poliitikot vakuuttelevat, että ongelmiin löydetään ratkaisu ja Terrafamesta saadaan kannattava yritys? Nousevatko poliitikot hegemoniseen asemaan, vai ovatko kaivoksen vuosikausia jatkuneet talous- ja ympäristöongelmat saattaneet heidät asemaan, jossa heidän viestiään kyseenalaistetaan?

Analyysia aloittaessani ajattelin, että saan Pekka Perän mediajulkisuudesta monipuolisen kuvan, kun tutkin eri lehdissä ja eri aikoina julkaistuja artikkeleita. Analyysin tehtyäni huomasin, että toisenlainen rajaus olisi voinut tuottaa selkeämmin rajautuneita kehyksiä. Aineistossani on havaittavissa kaksi niin kutsuttua avaintapahtumaa. Brosiuksen ja Epsin [1995, 393] mukaan avaintapahtumat muokkaavat eli kehystävät niitä seuraavaa uutisointia. Yleensä avaintapahtumat ovat tapaturmia tai katastrofeja. (ks. Horsti 2005, 57)

Talvivaaran mediajulkisuutta muuttivat selvästi kipsisakka-altaan vuoto marraskuussa 2012 ja konkurssi vuonna 2014. Analyysissäni olen pyrkinyt hahmottamaan Pekka Perää koskevan kirjoittelun kehyksiä pitkällä aikavälillä. Kehysanalyysi voisi kertoa paljon myös lyhyemmän aikavälin mediajulkisuudesta, esimerkiksi konkurssin tai allasvuodon aikaisesta kirjoittelusta. Millaisilla termeillä ja metaforilla onnettomuutta on kuvattu? Entmanin (1993, 52) kysymyksiä hyödyntäen: mikä nähdään ongelman, mitä moraalisia päätelmiä teksteissä tehdään ja mitä ehdotetaan ongelman ratkaisuksi? Entä miten kaivosonnettomuudesta kertova kirjoittelu sijoittaa asioita julkisuuden piireihin? Torjutaanko hätätilassakin vaateet kaivoksen sulkemisesta eli joutuvatko ne poikkeavuuden piiriin? Mistä vallitsee yhteisymmärrys, mitä ei kyseenalaisteta?

Keskityin analyysissäni Pekka Perää koskeviin mediateksteihin, koska Perä on Talvivaara-uutisoinnin keskeinen hahmo, jonka avulla asema asioiden määrittelijänä muuttui vuosien mittaan paljon. Kun asiat Talvivaarassa alkoivat mennä pieleen, Perän hegemonia huojui ja hänen näkemyksiään alkoivat haastaa esimerkiksi ympäristöviranomaiset ja pörssitalouden

asiantuntijat. Aineistoni valossa näyttää kuitenkin siltä, että yksi yhteiskunnallinen ryhmä jäi keskustelussa ulkopuoliseksi. Aineistostani puuttuivat kokonaan alueen luontoa puolustanutta Stop Talvivaara -kansalaisliikettä käsittelevät jutut.

Liikettä voisi tutkia samoilla kehysanalyysin keinoilla, joilla Todd Gitlin (2003) on tutkinut Vietnamin sotaa vastustanutta SDS-opiskelijaliikettä. Gitlinin mukaan (2003, 27–28, 119–121) media toistuvasti vähätteli liikkeen merkitystä ja sen sodanvastaista sanomaa. Kehysanalyysillä voisi selvittää, onko Stop Talvivaara kokenut samankaltaisen kohtalon Suomen mediassa. Stop Talvivaara -liikkeestä löytyy Helsingin Sanomien verkkohauulla 31 artikkelia ja Ylen sivuilta 128 uutista, joissa liike mainitaan. Näistä artikkeleista olisi mahdollista koostaa aineisto, jota tarkastamalla pystyisi hahmottamaan Stop Talvivaaraa koskevan kirjoittelun kehyksiä. Stop Talvivaaraa voi tarkkailla myös suhteessa julkisuuden piireihin. Mitkä ovat liikkeen keskeiset vaatimukset, ja miten ne otetaan vastaan mediassa? Suljetaanko vaatimukset liian outoina kiistämisen piiriin vai käydäänkö niistä todellista kamppailua laillistetun ristiriidan piirissä? Muuttuuko vaatimusten käsittely ajan myötä niin, että ne siirtyvät piiristä toiseen?

Stop Talvivaara -liike on yhä olemassa (Stop Talvivaara 2017) ja sen vaatimuksena on edelleen kaivoksen sulkeminen. Vuonna 2017 valtio tuntuu yhä uskovan, että Terrafamen eli entisen Talvivaaran kaivoksella kannattaa jatkaa teollista toimintaa. Olisi mielenkiintoista tutkia, miksi Stop Talvivaara ei näytä nousseen Talvivaaraa koskevassa keskustelussa hegemoniseen asemaan, jossa se olisi pysyvästi päässyt määrittelemään käsitteitä, joita kaivosta koskevassa keskustelussa käytetään. Vuosia kipsisakka-altaan onnettomuuden jälkeen Talvivaarasta puhutaan yhä mahdollisena vauraudentuojana. Miten puhe kaivoksen ympäristöhaitoista suhtautuu tähän kehykseen, joka muistuttaa löytämäni vaurauden kehystä? Nouseeko Stop Talvivaara -kirjoittelussa vahvempaan asemaan ympäristön etua ajava tapa esittää asioita? Tämän esitystavan voisi rinnastaa tämän tutkimuksen kehykseen ympäristöuhasta.

Brosiuksen ja Epsin teoria kehyksiä muokkaavista avaintapahtumista on kiinnostava myös käyttämäni teoreettisen viitekehyksen kannalta. Sekä Gitlin (2003) että Hallin (1986) katsovat, että median kehysvalinnat elävät ajan myötä. Gitlin huomauttaa, että sodanvastainen SDS-liike nousi mediassa paremmin esille TET-hyökkäyksen jälkeen, kun alkoi näyttää selvältä, että USA ei voita Vietnamin sotaa. TET-hyökkäys on myös Hallinin mielestä saumakohta. Hän katsoo, että sodanvastustaminen nousi kiistämisen piiristä laillistetun piiriin ja julkisuuden agendalle TET-

hyökkäyksen jälkeen. Tämä muutos ei kuitenkaan tarkoittanut sitä, että sotaa vastustavat mielipiteet olisi otettu yhtä vakavasti kuin valtiojohdon perusteet sodankäynnille.

Talvivaaran suhteen voi havaita samantapaista kehitystä. Tekstien sävy, uutiskärjet ja haastateltavien valinta näyttävät muuttuneen sen mukaan, miten kaivoksella menee. Oletin, että media olisi ongelmien myötä kääntynyt kritisoimaan kaivostoiminnan järkevyyttä ja Talvivaaran mahdollisuutta nousta kannattavaksi kaivokseksi. Uskoin, että muutos henkilöityisi pitkälti tutkimieni tekstien päähenkilöön, Pekka Perään. Oletin, että ympäristöongelmaksi paljastuneen kaivoksen omistaja olisi laitettu henkilökohtaiseen vastuuseen päätöksistään ja teoistaan Talvivaarassa. Oletukseni piti paikkansa osittain. Kaivoksen ongelmista ja laiminlyönneistä huolimatta media tuntui pitävän Talvivaaran ympäristöongelmia osittain huonon onnen aiheuttamina.

Talvivaaran kaivokseen liittyvät tapahtumat todennäköisesti selittävät osittain sen, miksi kaivosta ja sen omistajaa Pekka Perää koskevan kirjoittelun kehukset muuttuivat tutkimani aikana. Selitykseen tyytyminen tuntuu kuitenkin pinnalliselta. Jos journalismi pelkästään tyytyy tarkastelemaan tapahtumia ja raportoimaan niitä ilman olosuhteiden analyysia, toimittajan rooli muistuttaa Hallinin (1986, 5–6) esittämään totuuden peili -roolia. Tämä puolestaan sopii huonosti yhteen kriittisen joukkoviestintätutkimuksen kanssa. Kriittinen perinne näkee, että journalismi on osa maailmaa ja osaltaan luo todellisuutta, jossa elämme. (Horsti 2005, 25)

Kehysanalyysini perusteella näyttää siltä, että media ei vetänyt tukeaan kaivostoiminnalta tai vaatinut sille tiukempia rajoituksia. Tämä havainto näyttäisi olevan linjassa Hallinin (1986, 207) tekemän oletuksen kanssa: hänen mukaansa media ei helposti lähde haastamaan yhteiskunnan perusarvoja, kuten poliittista järjestelmää. Hallinin tutkimuksessa tämä näkyi niin, että media ei Vietnamin sodassa täysin vetänyt tukea Yhdysvaltain poliittiselta johdolta ja sen ideologisilta perusteluilta sodankäyntiin. Hallin katsoo, että media tuki kylmän sodan ideologiaa, joka näki sodan kamppailuna kommunismia vastaan. Sovellettuna Talvivaaraan: suomalainen media näyttää arvostelleen Talvivaaraa ja Pekka Perää. Sen sijaan media tuki talous- ja ympäristöongelmienkin jälkeen kilpailuun perustuvan talousjärjestelmää ja sen synnyttämiä hegemonisia ajatuksia, joiden mukaan yritystoiminta on kannatettavaa ja oikeutettua. Jos asiaa ajattelee julkisuuden piirien kannalta, Pekka Perää ja Talvivaaraa koskeva kirjoittelu näyttää siirtyneet yhteisymmärryksen piiristä laillistetun ristiriidan piiriin.

Kari Koljonen (2013) muistuttaa, että nykyinen journalistinen kulttuuri arvostaa objektiivisuuden ja asioiden ulkopuolisen tarkkailun ohella toimittajan subjektiivista tai analysoivaa otetta. Mutta onko Pekka Perää koskeva kirjoittelu objektiivista? Tarkastelen kirjoittelun objektiivisuutta hyödyntämällä Daniel Hallinin (1986, 68) esittelemiä periaatteita eli itsenäisyyttä, neutraaliutta ja tasapainon noudattamista.

Näyttää siltä, että kysymykseen Talvivaara-uutisoinnin objektiivisuudesta ei ole yhtä vastausta. Kirjoittelu osin toteutti Hallinin periaatteita, osin ei. Talvivaara-kirjoittelu näyttää olleen itsenäistä suhteessa Talvivaaraan. Kirjoittelun sävy muuttui kaivosta ja sen johtoa kritisovaksi, kun Talvivaaran tilanne synkeni. Journalismi ei siis näyttänyt olevan kaivoksen johdateltavissa.

Kysymys neutraaliuden periaatteesta on monimutkaisempi. Lähteitä siteeratessaan toimittajat näyttivät toteuttavan neutraaliuden periaatetta eli he raportoivat tapahtumia, eivät välttämättä ottaneet suoraan kantaa lähteiden sanomisiin. Valitessaan kehyksiä ja niissä käytettäviä ja kuvauksia journalistit sen sijaan tekivät tulkintaa kaivoksen tapahtumista ja niiden merkityksestä. Toisin sanoen kehystämisen tasolla neutraaliuden periaate ei toteutunut.

Tasapuolisuuden periaate toteutui tutkimassani aineistossa heikosti. Puhe- ja määrittelyvalta teksteissä oli asiantuntijoilla, tavalliset kansalaiset ja kaivoksen lähialueen asukkaat jäivät sivustakatsojiksi. Lisäksi Talvivaara-uutisoinnin lähteeksi pääsy vaihteli ajan mittaan. Aluksi Pekka Perä oli usein siteerattu vakiolähde, jonka näkemykset pääsivät teksteissä esiin, lopuksi hänet saatettiin sulkea täysin pois kirjoittelusta. Kaivoskriitikoille kävi päinvastoin. He olivat aluksi näkymättömissä, mutta nousivat kriittisissä kehyksissä tärkeään rooliin.

Uutta näkökulmaa kysymykseen objektiivisuuden ja tulkinnan tasapainosta voisi saada haastattelututkimuksen avulla. Esimerkiksi Talouselämän toimittaja Ismo Virta on seurannut Talvivaaraa ja Pekka Perää pitkään, hänen tekstejään löytyy runsaasti myös tämän tutkimuksen aineistosta. Myös Sampsu Oinaala, Ylen toimittaja Heikki Rönty, Helsingin Sanomien ympäristötoimittaja Heli Saavalainen, kaivosta seurannut toimittaja Juha Kauppinen ja Talvivaara-kirjoittelua rajusti kritisoinut Marko Erola tuntevat aiheen perinpohjaisesti. Ajattelevatko he, että heidän työnsä Talvivaarasta on objektiivista journalismia? Millä tuohon ihanteeseen pyritään? Miten objektiivisuuden ihanne on Talvivaara-kirjoittelussa toteutunut?

Pitääkö sen toteutuakaan vai tarvitaanko aiheesta enemmän subjektiivista ja tulkitsevaa otetta?

Lähteet

Kirjat, artikkelit ja verkkolähteet

Carragee, Kevin M., & Roefs, W. (2004) The neglect of power in recent framing research. *Journal of Communication* 54(2): 214-233.

D'Angelo, Paul. (2002) News framing as a multiparadigmatic research program: A response to entman. *Journal of Communication* 52(4): 870–888.

Deacon, David (2003) Non-governmental organisations and the media. Teoksessa Cottle, Simon (toim.) *News, public relations and power*. London: Sage, 99–115.

Entman, Robert M. (1991) Framing U.S. Coverage of International News: Contrasts in Narratives of the KAL and Iran Air Incidents. *Journal of Communication* 41(4): 6–27.

Entman, Robert M. (1993) Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication* 43(4): 51-58.

Fiske, John (1992) *Merkkien kieli. Johdatus joukkoviestinnän tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Gamson, William A. & Modigliani, Andre (1989) Media Discourse and Public Opinion on Nuclear Power: A Constructionist Approach. *American Journal of Sociology* 95(1): 1–37

Galtung, Johan & Ruge Mari Holmboe (1965) The Structure of Foreign News. *Journal of Peace Research* 2(1): 64–91

Gans, Herbert (1980) *Deciding what's news. A study of CBS evening news, NBC nightly news, Newsweek and Time*. London: Constable.

Gitlin, Todd (2003) *The whole world is watching : mass media in the making & unmaking of the New Left*. Berkeley, CA: University of California Press cop.

Goffman, Erving (1986). *Frame analysis: An essay on the organization of experience*. Boston: Northeastern University Press.

Hall, Stuart (1992) *Kulttuurin ja politiikan murroksia*. Tampere: Vastapaino

Hall, Stuart, Critcher Chas, Jefferson, Toni, Clarke, John & Roberts, Brian (1978) *Policing the crisis. Mugging, the state and law and order*. Basingstone: Macmillan.

Hallin, Daniel C. (1986) *The "uncensored war": the media and Vietnam*. New York: Oxford University Press.

Hartley, John (1982) *Understanding news*. Lontoo ja New York: Methuan.

Horsti, Karina (2005) *Vierauden rajat: monikulttuurisuus ja turvapaikanhakijat journalismissa*. Tampere: Tampere University Press.

Koivisto, Juha, Uusitupa, Timo (1989) Antonio Gramsci. Teoksessa Kanerva, Jukka (toim.) *Politiikan teorian moderneja klassikkoja*. Gaudeamus, Helsinki

Koljonen, Kari (2013). *Kriisi journalismissa: Kansakunnan katastrofit ja muuttuva professio*. Tampere: Tampere University Press.

Onnettomuustutkintakeskus (2014) *Ympäristöonnettomuus Talvivaaran kaivoksella marraskuussa 2012*. Tutkintaselostus 5/2014. Helsinki

Pantti, Mervi (2004) Taistelu sydämistä ja mielistä. Stuart Hall ja kulttuurintutkimus. Teoksessa Taistelu sydämistä ja mielistä, Stuart Hall ja kulttuurintutkimus. Teoksessa. Mörä, Tuomo, Inka Salovaara-Moring, ja Valtonen, Sanna (toim.) *Mediatutkimuksen Vaeltava Teoria*. Helsinki: Gaudeamus, 230–255

Pietilä, Veikko (1997) *Joukkoviestintätutkimuksen valtateillä: tutkimusalan kehitystä jäljittämässä*. Tampere: Vastapaino.

Suomen Journalistiliitto (2013) *Journalistin ohjeet*. 4.11.2013.
http://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/ Luettu 10.5.2017

Tiainen, Heidi, Sairinen, Rauno, Mononen, Tuija (2014) *Talvivaaran kaivoshankkeen konfliktoituminen*. Julkaistu Edilexissä 29.10.2014 www.edilex.fi/lakikirjasto/14254 Luettu 25.11.2016

Tilastokeskus (2016) *Kulttuuri ja viestintä*. http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_kulttuuri.html
Luettu 7.11.2016

Tilastokeskus (2017) Maanpuolustustahto. <http://www.findikaattori.fi/fi/77> Luettu 23.1.2017

Tuchman, Gaye (1978) *Making news: A study in the construction of reality*. New York: Free Press.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2002) *Laadullinen Tutkimus Ja Sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi,

Vallaste, Katri (2013) *Euroscepticism: Problem or Solution? Framing Euroscepticism in Mainstream Media and Writings by Eurosceptics in Sweden, Finland and Estonia 2000-2006*. Helsinki: Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta

Väliverronen, Esa (1995) Metsä sairastaa. Ympäristöuhkan määrittely sanomalehdissä. *Tiedotustutkimus* 4/1995, 6–24.

Sanoma- ja aikakauslehtiartikkelit, verkkoartikkelit

Heikkinen, Susan (2007) (Hän) Pekka Perä. Suomen Kuvalehti 48/2007, 68–72.

Karjalainen, Jonna (2016) Terrafamen kaivoksen alasajo ei ole enää vaihtoehto – Sipilä: "Sotkamossa on tehty ihme". Yle 14.11.2016 <http://yle.fi/uutiset/3-9291544> Luettu 1.12.2016

Kuusisalo, Mikko (2016) *Norja vetäytyy kaikista hiilisijoituksista*. Yle 5.6.2016
<http://yle.fi/uutiset/3-8050060> Luettu 23.1.2017

Liimatainen, Karoliina & Mainio, Tapio (2016) *Valtio ajautui kaivostöihin – HS kertoo, kuinka Suomen päättäjät kietoutuivat Talvivaaran tragediaan*. Helsingin Sanomat 29.5.2016.
<http://www.hs.fi/talous/a1464406172468> Luettu 25.11.2016

Liimatainen, Karoliina, Raeste, Jukka-Pekka (2016) *Valtio valmistautuu Talvivaaran alasajoon – kaivos vie silti vielä miljoonia*.
<http://www.hs.fi/talous/a1464153865506?jako=60a57640fd3957779ba4960aeaa66b12&ref=og-url> Helsingin Sanomat 26.5.2016. Luettu 25.11.2016

Malinen, Markku (2017) *Reservistä siviilipalvelukseen haluavien määrä moninkertaistui: 3 syytä taustalla*. Yle 12.1.2017. <http://yle.fi/uutiset/3-9400427>. Luettu 23.1.2017

MTV3-STT (2008) *Sotkamossa alkoi nikkelin tuotanto*.
<http://www.mtv.fi/uutiset/talous/artikkeli/sotkamossa-alkoi-nikkelin-tuotanto/2104366> MTV 1.10.2008. Luettu 1.12.2016

Nurmi, Esko (2005) *Malminetsinnän tueksi syntyy pääomarahasto*. Helsingin Sanomat 19.9.2005. Luettu 7.12.2016

Oinaala, Sampsa (2007) *Miljardin tonnin monttu*. Helsingin Sanomat 28.10.2007. Luettu 25.10.2016

Oinaala, Sampsa (2012) *Pekka Perä: Sotku pitää siivota*. Helsingin Sanomat 29.11.2012
<http://www.hs.fi/kotimaa/a1354092904970> Luettu 25.10.2016

Sajari, Petri (2014) *Perän sisu pitää Talvivaaraa pystyssä*. Helsingin Sanomat 2.8.2014.

Similä, Ville (2017) *Ilmastonmuutos katosi Valkoisen talon sivuilta – Tilalla ”puhdasta hiiltä” ja ”rauhaa voiman kautta”*. Helsingin Sanomat 21.1.2017 <http://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000005055472.html> Luettu 23.1.2017

Virta, Ismo (2012a) *”Olemme tehneet virheitä, minä olen tehnyt virheitä”*. Talouselämä 17/2012, 12–13.

Virta, Ismo (2012b) *Pekka Perä palaa rikospaikalle*. Talouselämä 43/2012. 26–33.

Liite: Tutkimusaineisto

Määttänen, Seppo (2009) *Kultakoura*. Arvopaperi, kesäkuu 2009, 24–25.

Oinaala, Sampsa (2007) Miljardin tonnin monttu. Helsingin Sanomat 28.10.2007.

Luoma-Aho, Veera & Miettinen, Anssi (2012) Musta kaivos. Helsingin Sanomat 20.5.2012

Sajari, Petri (2014a) Perän sisu pitää Talvivaaraa pystyssä. Helsingin Sanomat 2.8.2014.

Sajari, Petri (2014b) Pekka Perä ei anna vielääkään periksi. Helsingin Sanomat 8.11.2014

Nykänen, Pekka (2011) Järeä. Kauppalehti Optio. 2/2011, 23–30.

Granath, Juha (2012) Talvivaaran Pekka Perä: Anteeksi pyytely ei tässä auta. Kemia 3/2012, 18–21.

Heikkinen, Susan (2007) (*Hän*) Pekka Perä. Suomen Kuvalehti 48/2007, 68–72.

Hulkko, Kustaa (2013a) Liian iso riski. Suomen Kuvalehti 47/2013, 30–37.

Hulkko, Kustaa (2012b) "Olemme kannattavia tälläkin hinnalla" SK 47/2013, 38–39.

Laitila, Mikko (2005) Nikkeliä Kainuun työttömille. Talouselämä 27/2005, 12–13

Taipale, Taru (2007) Kaivosmiljonääri työllistää korpimaan, Talouselämä 27/2007, 18–23.

22

Malin, Risto (2008) Korpiseutujen kaivattu pelastus. Talouselämä 30/2008, 22–29.

Virta, Ismo (2014) Lisää rahaa, äkkiä. Talouselämä 34/2014, 24–27.

Virta, Ismo (2012b) Pekka Perä palaa rikospaikalle. Talouselämä 43/2012, 26–33.

Lähteenmäki, Pekka (2011) Talvivaara sortui perusvirheisiin, Talouselämä 35/2011, 31–33.

Virta, Ismo (2012a) Olemme tehneet virheitä, minä olen tehnyt virheitä Talouselämä 17/2012, 12–13.

Lähteenmäki, Pekka (2013) Talvivaara kuivuu. Talouselämä 29/2013, 46–47.

Laukka, Petri (2012) Ei lappua luukulle. Turun Sanomat 16.12.2012.